

KOMUNIZM

COMMUNISM

LA BELLE ÉPOQUE

DEKADA LAT SIEDEMDZIESIĄTYCH XX WIEKU
W EUROPEJSKICH PAŃSTWACH BŁOKU SOWIECKIEGO

THE 1970s IN THE EUROPEAN
COUNTRIES OF THE SOVIET BLOC

KATALOG WYSTAWY

EXHIBITION CATALOGUE

KOMUNIZEM ★ COMMUNISM

LA BELLE
ÉPOQUE

KOMUNIZM

COMMUNISM

LA BELLE ÉPOQUE

DEKADA LAT SIEDEMDZIESIĄTYCH XX WIEKU
W EUROPEJSKICH PAŃSTWACH BLOKU SOWIECKIEGO

THE 1970s IN THE EUROPEAN COUNTRIES
OF THE SOVIET BLOC

Warszawa 2012

KATALOG WYSTAWY
PRZYGOTOWANEJ PRZEZ:

Institut Pamięci Narodowej – Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Bułgarski Instytut Kultury w Warszawie, Czeskie Centrum, Rumuński Instytut Kultury w Warszawie, Instytut Słowacki w Warszawie, Węgierski Instytut Kultury w Warszawie

Koncepcja wystawy:
dr Łukasz Kamiński (Polska)

Scenariusz:
dr Andrzej Zawistowski (Polska)

Recenzenci:
prof. dr hab. Jerzy Eisler (Polska), dr János Tischler (Węgry)

Współpraca:
Marta Chwalińska-Stach (Czechy), Sabra Daici (Rumunia), Pavla Foglová (Czechy), Helena Jacošová (Słowacja), Peter Jašek (Słowacja), Sergiusz Kazimierzczuk (Polska), Gaspar Keresztes (Węgry), Petar Lyanguzov (Bułgaria), Paweł Rokicki (Polska), Maria Minerva Roșca (Rumunia), Michaela Todorova (Bułgaria)

Redakcja:
Piotr Chojnacki

Tłumaczenie:
LIDEX

Projekt graficzny i skład:
Felis Fidelis Katarzyna Dinwibel i Jacek Kotela

Druk wystawy:
ATS System

Druk katalogu:
Drukarnia Legra Sp. z o.o., ul. Albatrosów 10c, 30-716 Kraków

Autorzy ilustracji:

Irén Ács, Kati Baricz, Jan Bárta, Jiří Bednář, Ladislav Bielik, Michał Browarski, Andrea Felvégi, Libor Hajský, Joanna Helander, Marcin Jabłoński, Aleksander Jałosiński, Pavel Khol, Zbigniew Kosycarz, Attila Manek, Zbigniew Matuszewski, Jacek Mirosław, Jan Morek, Müller, Chris Niedenthal, Eugen Nosko, Maciej Osiecki, Petr Prokeš, Tadeusz Rolke, Andrzej Rybczyński, Kazimierz Seko, Werner Schulze, Joachim Spremberg, Michal Suvák, Karol Šliwka, Andor Tormai, Abisag Tüllmann, Wiktor Urbanek, Pavel Vacha, Andrzej Wiernicki, Karl-Adolf Zech, Zenon Żybertowicz

Źródła ilustracji:
Agencja Fotograficzna BE&W, Agencja Fotograficzna Reporter, Agencja Gazeta, AKG Images, Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (AIPN), Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Bratysławie (ÚPN), Biblioteka Stołeczna im. Ervina Szabó w Budapeszcie, Bundesarchiv Bild, Czeska Agencja Prasowa (ČTK), Deutsche Fotothek, East News, fortepan.hu, Fundacja Badań nad Dyktaturą SED, Libri Prohibiti, lostbulgaria.com, Muzeum Narodowe w Pradze, Narodowe Muzeum Historii Rumunii w Bukareszcie, Ośrodek Karta, Polska Agencja Fotografów Forum, Polska Agencja Prasowa (PAP), Sekretariat Kardynała Miloslava Vlka w Pradze, Ullstein Bild, Węgierska Agencja Prasowa MTI, Węgierskie Muzeum Narodowe, Wiki Commons oraz źródła prywatne

EXIBITION CATALOGUE
PREPARED BY:

Institute of National Remembrance – Commission for the Prosecution of Crimes against the Polish Nation, Bulgarian Cultural Institute in Warsaw, Czech Centre, Hungarian Cultural Institute in Warsaw, Romanian Cultural Institute in Warsaw, Slovak Institute in Warsaw

Exhibition concept:
Łukasz Kamiński, Ph.D. (Poland)

Scenario:
Andrzej Zawistowski, Ph.D. (Poland)

Reviewers:
Jerzy Eisler, Prof. (Poland), János Tischler, Ph.D. (Hungary)

Cooperation:
Marta Chwalińska-Stach (Czech Republic), Sabra Daici (Romania), Pavla Foglová (Czech Republic), Helena Jacošová (Slovakia), Peter Jašek (Slovakia), Sergiusz Kazimierzczuk (Poland), Gaspar Keresztes (Hungary), Petar Lyanguzov (Bulgaria), Paweł Rokicki (Poland), Maria Minerva Roșca (Romania), Michaela Todorova (Bulgaria)

Editor:
Piotr Chojnacki

Translation:
LIDEX

Graphic design and typesetting:
Felis Fidelis Katarzyna Dinwibel & Jacek Kotela

Exhibition printed by:
ATS System

Catalogue printed by:
Drukarnia Legra Sp. z o.o., ul. Albatrosów 10c, 30-716 Kraków

Illustration authors:

Irén Ács, Kati Baricz, Jan Bárta, Jiří Bednář, Ladislav Bielik, Michał Browarski, Andrea Felvégi, Libor Hajský, Joanna Helander, Marcin Jabłoński, Aleksander Jałosiński, Pavel Khol, Zbigniew Kosycarz, Attila Manek, Zbigniew Matuszewski, Jacek Mirosław, Jan Morek, Müller, Chris Niedenthal, Eugen Nosko, Maciej Osiecki, Petr Prokeš, Tadeusz Rolke, Andrzej Rybczyński, Kazimierz Seko, Werner Schulze, Joachim Spremberg, Michal Suvák, Karol Šliwka, Andor Tormai, Abisag Tüllmann, Wiktor Urbanek, Pavel Vacha, Andrzej Wiernicki, Karl-Adolf Zech, Zenon Żybertowicz

Illustration sources:
Agencja Gazeta, AKG Images, Archive of the Institute of National Remembrance (AIPN), Archive of Nation's Memory Institute in Bratislava (ÚPN), BE&W Photo Agency, Bundesarchiv Bild, Czech News Agency (ČTK), Deutsche Fotothek, East News, Federal Foundation for the Reappraisal of the SED Dictatorship, fortepan.hu, Forum Polish Photographers Agency, Hungarian News Agency MTI, Karta Centre, Libri Prohibiti, lostbulgaria.com, Metropolitan Ervin Szabó Library in Budapest, Photo Agency Reporter, Polish Press Agency (PAP), Secretariat of the Cardinal Miloslav Vlk in Prague, The Hungarian National Museum, The National History Museum of Romania in Bucharest, The National Museum in Prague, Ullstein Bild, Wiki Commons and private collections

ISBN 978-83-7629-374-5

© Copyright by Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2012

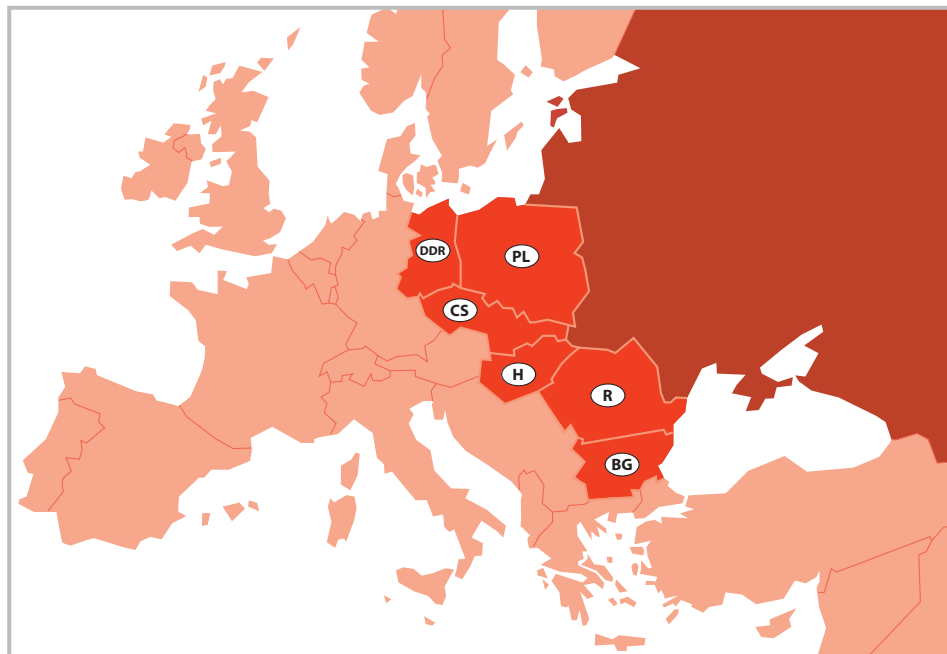

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

CZEŚKIE CENTRUM
ČESKÉ CENTRUM

KOMUNIZM – LA BELLE ÉPOQUE

Dekada lat siedemdziesiątych XX wieku w europejskich państwach bloku sowieckiego

Lata 70. XX w. w Bułgarii, Czechosłowacji, Niemieckiej Republice Demokratycznej, Polsce, Rumunii, na Węgrzech to czas triumfu tzw. realnego socjalizmu. Władza komunistyczna już ustabilizowała swoją pozycję i kupowała społeczne poparcie za cenę poprawy warunków życia. Niepokornych kontrolowała tajna policja polityczna, czyli bezpieczeństwa. W dorosłość wchodziły pierwsze pokolenia od narodzin wychowane w komunistycznej dyktaturze. Ludzie ci w większości nie znali życia w innym świecie. Zdawali się być pogodzeni z otaczającą ich rzeczywistością i starali się czerpać z niej jak najwięcej korzyści. Opozycja – nawet jeżeli istniała – miała marginalne znaczenie. I choć w kolejnej dekadzie komunizm upadł, bezkrytycznie powielana legenda lat siedemdziesiątych jako beztroskiego okresu szczęśliwości trwa...

COMMUNISM – LA BELLE ÉPOQUE

The 1970s in the European countries of the Soviet Bloc

In Bulgaria, Czechoslovakia, the German Democratic Republic, Poland, Romania and Hungary, the 1970s saw the triumph of so-called 'real socialism'. Communist rule had stabilized its position and was winning social support in exchange for the improvement in living conditions. The rebellious were controlled by the secret political police. The first generations born under the communist dictatorship were just entering their adult lives. The majority of those people were oblivious to other ways of life. They seemed to have come to terms with the surrounding reality and were trying to get the most out of it. The opposition – even if it existed – was of marginal importance. And although communism was to fall in the following decade, the legend of the 1970s as a carefree era, handed down without any deeper reflection, lives on ...

KOMUNISM ★ LA BELLE ÉPOQUE ★ COMMUNISM

WYSTAWA EXHIBITION

CELEBRA PARTYJNO-RZĄDOWA

Komunistyczny feudalizm

Po zakończeniu II wojny światowej Stalin nie włączył wszystkich podbitych terytoriów do ZSRS. Stworzył blok formalnie niezależnych, a faktycznie ściśle kontrolowanych przez siebie państw. Władzę w tych krajach sprawowali lokalni przywódcy komunistyczni, wskazywani przez rządzących sowiecką monopartię. Lokalne rządy z kolei namaszczały władających mniejszymi jednostkami administracyjnymi. W ten sposób tworzyła się struktura zbliżona do średniowiecznej drabiny feudalnej (sięgała ona od szczytów władzy do podstawowych komórek partyjnych w zakładach pracy).

1. Autor plakatu: Karol Śliwka/ze zbiorów autora
2. Obchody 70. rocznicy urodzin Leonida Breżniewa. Sowiecki „senior” i jego wasale. Od lewej: Jumdzagijn Cedenbal (Mongolia), János Kádár (Węgry), Erich Honecker (NRD), Edward Gierek (PRL), Leonid Breżniew (ZSRS), Michaił Susłow (ZSRS), Gustáv Husák (Czechosłowacja), Nicolae Ceaușescu (Rumunia). Na zdjęciu brak Todor Żiwkowa (Bułgaria). Moskwa, 1976 r. Fot. TASS/PAP
3. Rolę, którą w średniowiecznym systemie lennym odgrywała religia, w bloku wschodnim przejęła komunistyczna ideologia. Służyła ona do legitymizacji władz i uzasadniała podporządkowanie się Moskwie (czyli komunistycznemu Rzymowi). Symbolem „nowej religii” była „komunistyczna święta trójca” – czyli MEL (Marks – Engels – Lenin).
4. Jedynie rządzący Rumunią Nicolae Ceaușescu potrafił sprzeciwić się Moskwie, co nie oznaczało, iż dążył do demokracji. Przeciwnie – konsekwentnie budował kult własnej osoby oraz swojej najbliższej rodziny. Portrety Ceaușescu zdobiły ulice i place, a wszechobecna tajna policja Securitate dbała, by opinii o geniuszu wodza nikt nie podważał. Ogólnokrajowy Zjazd Rumuńskiej Partii Komunistycznej w Bukareszcie (Rumunia), 1977 r. Fot. NN/Narodowe Muzeum Historii Rumunii w Bukareszcie
5. Wzory sowieckie stosowano w niemal wszystkich sferach życia. Zorganizowane na wzór sowieckich pionierów organizacje młodzieżowe dbały, by dzieci wyrastały w kulcie komunizmu, a przede wszystkim ZSRS. Bułgaria, 1979 r. Fot. NN/lostbulgaria.com

PARTY AND GOVERNMENT CELEBRATIONS

Communist feudalism

After the end of World War II, Stalin did not include all the territories he had conquered into the USSR. Instead, he created a bloc of formally independent countries, which in reality remained under his strict control. Authority was exercised in those countries by local communist leaders appointed by the rulers of the Soviet mono-party. The local governments, in turn, vested power in their trusted officials who ran the smaller administrative units. That is how a structure similar to the medieval feudal ladder was created (from the top officials to the primary party units at the workplace level).

1. Poster by Karol Śliwka/author's archives
2. Celebrations of Leonid Brezhnev's 70th birthday. The Soviet 'lord of the manor' and his vassals. Left to right: Yumjaagiin Tsedenbal (Mongolia), János Kádár (Hungary), Erich Honecker (GDR), Edward Gierek (Polish People's Republic), Leonid Brezhnev (USSR), Mikhail Suslov (USSR), Gustáv Husák (Czechoslovakia), Nicolae Ceaușescu (Romania). Not in the picture: Todor Zhivkov (Bulgaria). Moscow, 1976. Photo: TASS/PAP
3. In the Eastern Bloc, the role that religion played in the medieval system was taken over, by communist ideology. This was harnessed to legitimize the rulers, and offered a justification of the countries' subordination to Moscow (i.e. the communist Rome). The 'communist Holy Trinity' – i.e. MEL (Marx, Engels, Lenin) – was the most prominent symbol of the new 'religion'.
4. Nicolae Ceaușescu, the ruler of Romania, was the only one who had the courage to oppose Moscow. However, this did not mean that he was seeking democracy. On the contrary – he consistently built up a cult of his own person and his closest family. Ceaușescu's portraits could be seen on most city streets and squares, and the omnipresent secret police, the *Securitate*, ensured that the belief in the leader's genius remained unquestioned. National Congress of the Romanian Communist Party in Bucharest (Romania), 1977. Photo: author unknown/The National History Museum of Romania in Bucharest
5. Soviet patterns were applied in almost all spheres of life. Youth organizations, structured to match those of the Soviet 'Pioneers', ensured that children were raised to worship communism and – most importantly – the USSR. Bulgaria, 1979. Photo: author unknown/lostbulgaria.com

PARTIA PROWADZI

THE PARTY LEADS

POLSKA LUDOWA MOCNYM OGNIEM
WSPOLNOTY SOCJALISTYCZNEJ

4

1

3

5

2

9

KOMUNISTYCZNE ŚWIĘTA

Komunizm, tak jak religia, wymagał świątecznej celebracji z udziałem „wiernych”. Scenariusze takich przedsięwzięć były bardzo podobne, gdyż wzorowane na uroczystościach sowieckich. Składały się na nie akademie, narady, odprawy, manifestacje – na uczestnictwo w nich naciskano. Jednocześnie robotnicy zmuszani byli do przekraczania norm produkcyjnych i przyspieszania terminów realizacji kolejnych przedsięwzięć inwestycyjnych. Młodzież szkolna czytała święta apelami i okolicznościowymi gazetkami. Miasta i wsie pokrywały czerwone flagi i okolicznościowe hasła.

1. Najważniejszym świętem celebrowanym w całym bloku wschodnim był 1 Maja. Przez Moskwę i stolice „krajów demokracji ludowej” ciągnęły wielotysięczne pochody, powiewały nad nimi czerwone flagi, na maszerujących spoglądały poważnie portrety komunistycznych „świętych” – Marksa, Engelsa i Lenina oraz sprawujących władzę przywódców. Bułgaria, lata 70. Fot. NN/lostbulgaria.com

2. Oprócz 1 maja, hołd ZSRS składano w szczególny sposób 7 listopada, czyli w rocznicę wybuchu Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej. Podbite narody zmuszone były uczestniczyć w obchodach upamiętniających powstanie państwa, które je później uciemiężyło. Polska, 1977 r. Fot. Kazimierz Seko/Karta

3. Sofia (Bułgaria), lata 70. Fot. NN/lostbulgaria.com

COMMUNIST HOLIDAYS

Communism, just like religion, required official holidays to be celebrated with the participation of the ‘believers’. Such events were all very similar in their structure, as they were copying the patterns used in the Soviet Union. School or workplace celebrations, meetings, briefings and demonstrations – the authorities put pressure on the population to participate in these events. Workers were forced to exceed production limits and speed up the completion of numerous investment projects. Schoolchildren celebrated the holidays by participating in assemblies and issuing special newsletters. Towns and villages were decorated with red flags and banners with the slogans appropriate for the occasion.

1. May 1st was by far the most important of all holidays celebrated in the Eastern Bloc. Moscow and other capital cities of the ‘people’s democracies’ saw marches which were thousands strong. Their participants, holding red flags, were overlooked by solemn portraits of the communist ‘saints’ – Marx, Engels and Lenin – and of the current rulers. Bulgaria, the 1970s. Photo: author unknown/lostbulgaria.com

2. Apart from May 1st, special tribute was paid to the USSR on November 7th, the anniversary of the outbreak of the Great October Socialist Revolution. The conquered nations were forced to attend celebrations commemorating the establishment of the state that became their oppressor. Poland, 1977. Photo: Kazimierz Seko/Karta

3. Sofia (Bulgaria), the 1970s. Photo: author unknown/lostbulgaria.com

PARTIA PROWADZI

THE PARTY LEADS

2

1

3

CODZIENNA PROPAGANDA

Reklama jest dźwignią handlu – ma przekonywać potencjalnych odbiorców, że polecany produkt jest im niezbędny do codziennego funkcjonowania. We wszelkich odmianach totalitaryzmu identyczną funkcję jak reklama w wolnorynkowym świecie spełniała propaganda. W bloku sowieckim narzuconą podbitym narodom ideologię starano się więc „sprzedać” jako ich największy historyczny sukces, osiągnięty pod przewodnictwem najpotężniejszego światowego imperium – Związku Sowieckiego. Służyły do tego nie tylko komunistyczne symbole, ale także różne dziedziny życia, takie jak nauka czy sport.

1. Czerwone flagi, hasła, pomniki przywódców – były stałymi elementami „propagandy wizualnej”. Ludzie przywykli do tych elementów przestrzeni publicznej, czasami jedynie żartowali z humorystycznych zbitek i niezręczności sformułowań. Polska, lata 70. Fot. Chris Niedenthal/Forum

2. Obowiązującą wykładnię rzeczywistości dawały organy prasowe partii komunistycznych. Dla czechosłowackiego „Rudého práva”, polskiej „Trybuny Ludu”, niemieckiego „Neues Deutschland”, węgierskiego „Népszabadság”, bułgarskiego „Rabotnichesko Delo” czy rumuńskiego „Scinteia” niedoścignionym wzorem była sowiecka „Prawda”.

3. Nikołaj Rukawisznikow (ZSRS) i Georgi Iwanow (Bułgaria) – załoga statku kosmicznego Sojuz 33. W latach 1978–1981, w ramach podkreślania sowieckiej dominacji w przestrzeni kosmicznej, na orbitę wysłano pary złożone z kosmonauty sowieckiego oraz przedstawiciela jednego z krajów obozu wschodniego. Propaganda czyniła z kosmonautów narodowych bohaterów – śpiewano o nich piosenki, ich podobizny zdobiły plakaty i znaczki pocztowe. 1979 r. Fot. NN /lostbulgaria.com

EVERYDAY PROPAGANDA

Advertising is the motor of business – its objective is to convince potential customers that a given product is truly indispensable in their everyday lives. In all types of totalitarian systems, the function that advertising plays in the free market world was assumed by propaganda. Hence, the ideology imposed upon the conquered nations was ‘sold’ throughout the Soviet Bloc as the greatest historical success achieved under the leadership of the world’s mightiest empire – the Soviet Union. This was achieved not only with the help of communist symbols, but also by skillful use of various spheres of life, such as science or sports.

1. Red flags, slogans, monuments commemorating leaders – these were permanent elements of ‘visual propaganda’. The people were used to their continuous presence in the public space, and sometimes just made fun of the clumsy statements and humorous word combinations. Poland, the 1970s. Photo: Chris Niedenthal/Forum

2. The official world-view was presented by the communist parties’ press publications. The Soviet *Pravda* was an unmatched role model for Czechoslovakia’s *Rudé právo*, Poland’s *Trybuna Ludu*, the GDR’s *Neues Deutschland*, Hungary’s *Népszabadság*, Bulgaria’s *Rabotnichesko Delo* and Romania’s *Scinteia*.

3. Nikolay Rukavishnikov (USSR) and Georgi Ivanov (Bulgaria) manned the Soyuz 33 spaceship. Between 1978 and 1981, to stress the Soviet domination in space, pairs made up of a Soviet cosmonaut and a representative of one of the Eastern Bloc countries were sent into orbit. The propaganda then made the cosmonauts into national heroes, praised in songs and commemorated on posters or stamps. 1979. Photo: author unknown /lostbulgaria.com

PARTIA PROWADZI

THE PARTY LEADS

3

2

2

1

PRACA I PROPAGANDA

„Fabryki w rękach robotników”

– to jedno z propagandowych haseł legitymizujących władzę komunistyczną. O ile robotnik na Zachodzie miał pracować dla pieniędzy, o tyle na Wschodzie miał pracować przede wszystkim w celu realizacji wyznaczanych przez partię kolejnych zadań na drodze ku komunizmowi. Tak jak młodzież w szkole czy żołnierzy w garnizonach, tak i robotników zewsząd otaczały propagandowe slogany i wezwania do współzawodnictwa pracy. Czystości ideologicznej robotników pilnowały fabryczne komórki partyjne, a uczestnictwo w ich zebraniach traktowano jako część obowiązków zawodowych.

1. Propagandowy obraz rzesz przodowników pracy krocących w pochodach był stale obecny w przestrzeni publicznej. Bułgaria, 1979 r. Fot. NN/lostbulgaria.com

2. Zakłady pracy jako miejsce indoktrynacji. Na zdjęciu hala fabryki z najbardziej popularnym wówczas w Czechosłowacji hasłem: *Se Sovětským Svazem na věčné časy* (Na zawsze ze Związkiem Sowieckim!). Obok inne propagandowe hasło: „Kobiety – świadomi budowniczy socjalizmu”. Czechosłowacja, lata 70. Fot. NN/ ilustrowana publikacja „Socjalistyczna Słowacja”, Wydawnictwo Pravda, 1978 r.

3. „Zarówno ochrona pokoju i socjalistycznej ojczyzny, jak i obrona NRD to prawo i honorowy obowiązek każdego obywatela naszego państwa” – fragment wypowiedzi przywódcy komunistów wschodnioniemieckich Ericha Honeckera umieszczony w świetlicy jednej z fabryk w Karl-Marx-Stadt (obecnie Chemnitz). NRD, 1978 r. Fot. Eugen Nosko/Deutsche Fotothek/Wikimedia Commons

4. Czechosłowacja, lata 70. Pracownica fabryki „Chemlon” w Humenné. Fot. Archiwum ÚPN

WORK AND PROPAGANDA

‘Factories in the hands of the workers’

, reads a propaganda slogan legitimizing communist rule. If workers in the West were toiling for money, their Eastern counterparts were working primarily to reach consecutive, party-defined milestones on the path to communism. Youths in schools, soldiers in barracks and workers in factories were always surrounded by propaganda slogans encouraging them to compete in achieving ever better results. Supervising the ideological ‘purity’ of the workforce was the task of the factory-level party units. Attending their meetings was considered a part of every worker’s professional duties.

1. A propaganda image showing hundreds of model workers marching in parades was always present in public spaces. Bulgaria, 1979. Photo: author unknown/lostbulgaria.com

2. Workplaces as a place of indoctrination. The image shows a Czechoslovakian factory with one of the era’s most popular slogans, *Se Sovětským Svazem na věčné časy* (With the Soviet Union Forever!). Another propaganda slogan can also be seen: ‘Women – conscious builders of socialism’. Czechoslovakia, the 1970s. – Photo: author unknown/ from the illustrated publication *Socialist Slovakia*, Pravda Publishing House, 1978.

3. ‘Protecting peace, the socialist motherland and the GDR is the right and honorable duty of each citizen of our state’ – from a speech by East German communist leader Erich Honecker, put up in the community hall of a factory in Karl-Marx-Stadt (now Chemnitz). GDR, 1978. Photo: Eugen Nosko/Deutsche Fotothek/Wikimedia Commons

4. Czechoslovakia, the 1970s. Worker of ‘Chemlon’ industry in Humenné. Photo: ÚPN Archive

W PRACY I W SZKOLE

2

AT WORK AND AT SCHOOL

1

3

2

4

REALNE WARUNKI PRACY

Faktyczny obraz pracy w realnym socjalizmie różnił się od propagandowych przedstawień. Brak wsparcia ze strony ściśle podporządkowanych partii związków zawodowych niemal całkowicie zamykał pracownikom możliwość walki o poprawę warunków pracy i płacy. Jedną z cech charakterystycznych gospodarki państw rządzonych przez komunistów była też słaba wydajność pracy i niska jej mechanizacja. Władze na różne sposoby starały się zmuszać ludzi do pracy, stosując np. obowiązek zatrudnienia.

1. Węgry, 1972 r. Fot. Irén Ács/Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt

2. Telefonizacja prowincji. Wojsko dostarczało bezpłatnej zdyscyplinowanej i przymusowej siły roboczej, którą można było wykorzystać w najtrudniejszych warunkach. Polska, 1974 r. Fot. Jacek Mirosław/Forum

3. Pracownik w komunizmie przyzwyczajony był do rozliczania się przede wszystkim z obecności w pracy, a nie jej efektów. Stąd nagminne przypadki łamania dyscypliny pracy i nasilające się zjawiska patologiczne, jak kradzieże, pijaństwo czy też zwyczajna nierzetelność. Polska, 1971 r. Fot. Aleksander Jałosiński/Forum

REAL WORKING CONDITIONS

The actual working conditions

experienced in real socialism differed considerably from those presented in the propaganda. The lack of any support from the trade union organizations, which were closely subordinated to the party, almost completely deprived the workers of any chances to fight to improve their working conditions and payment. The economies of communist-ruled countries shared a common feature: they all suffered from low levels of labor efficiency and mechanization. The authorities used various methods to force the population to work, for instance by imposing a legal obligation to be employed.

1. Hungary, 1972. Photo: Irén Ács/Hungarian National Museum, Budapest

2. Introduction of telephones to the provinces. The military provided free, disciplined and forced labor that could be utilized in the harshest of conditions. Poland, 1974. Photo: Jacek Mirosław/Forum

3. In the communist era, employees were used to focusing on being present at their place of work, and not on that work having any effect on anything. Hence the common discipline infringements and other undesired social phenomena, such as theft, abuse of alcohol, or plain dishonesty. Poland, 1971. Photo: Aleksander Jałosiński/Forum

W PRACY I W SZKOLE

2

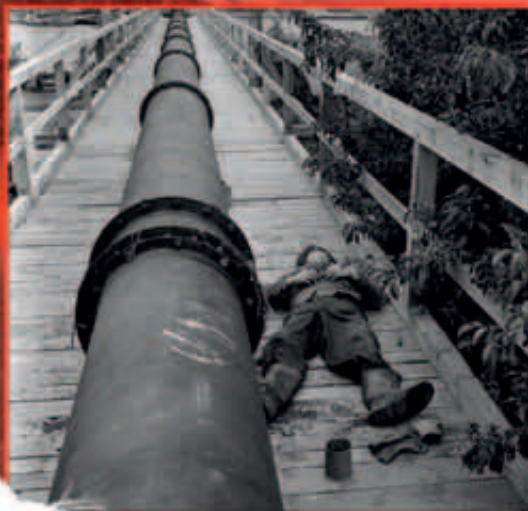
AT WORK AND AT SCHOOL

2

3

17

WIEŚ

W latach 70. zakończyły się przeobrażenia własnościowe w rolnictwie krajów bloku sowieckiego. W niemal wszystkich z nich przeprowadzono kolektywizację rolnictwa, całkowicie rugując ze wsi indywidualnie gospodarujących. Sowietkie odpowiedniki kołchozów i sowchozów dominowały wszędzie poza Polską. Komunistyczny model rolnictwa oznaczał także konieczność wspierania go dodatkowymi siłami. W związku z tym stale organizowano wyjazdy grup miejskich do dorywczej pracy w przedsiębiorstwach rolnych. Wspomagała je szkolna młodzież, robotnicy, urzędnicy i żołnierze. Pod propagandowymi hasłami kryła się jednak niewydolność ekonomiczna ustroju i *de facto* darmowa praca.

1. Włóczenie rolników do kolektywnych gospodarstw stworzyło z nich zintegrowane załogi. Pozwoliło to rozłożyć nad nimi podobną kontrolę, jak nad środowiskami miejskimi. Czechosłowacja, 1973 r. Fot. NN/ze zbiorów dr Katariny Novakovej

2. Darmowa praca młodzieży szkolnej i studentów, organizowana pod szumnymi hasłami wspierania wsi, była stałym elementem we wszystkich rządzonych przez komunistów krajach Europy Wschodniej. Rumunia, 1975 r. Fot. NN/Narodowe Muzeum Historii Rumunii w Bukareszcie

3. „Kolektywizacja gospodarstw rolnych” pozwoliła tworzyć wiejskie organizacje partyjne, a także inne – cywilne i militarne – formy budowania zwartego społeczeństwa socjalistycznego. Wiejski oddział obrony cywilnej ćwiczy oczyszczanie krów ze skażeń. Czechosłowacja, 1979 r. Fot. Libor Hajský/ ČTK

4. Antykomunistyczny opór polskiej wsi udaremnił jej kolektywizację. Jednocześnie w niesprzyjających warunkach politycznych nie doszło do jej modernizacji, co utrwaliło niewydajny ekonomicznie model produkcji przede wszystkim na własne potrzeby. Polska, 1976 r. Fot. Joanna Helander

THE COUNTRYSIDE

The 1970s saw the end of the transformation of ownership in the Soviet Bloc's agricultural sector. Collectivization was introduced in nearly all the countries, and individual land ownership was almost totally eliminated. The counterparts of Soviet *kolkhozes* and *sovkhozes* dominated the agricultural landscape almost everywhere, except in Poland. The communist model of agriculture required the assistance of additional, outside forces. Hence, groups of city dwellers were frequently transported to serve as part-time labor forces in agricultural enterprises. Similar assistance was also offered by schoolchildren, workers, clerks and soldiers. The propaganda slogans were, however, just a cover-up for the economic inefficiency of the system and the need to resort to *de facto* free labor.

1. Farmers forced to join collective agricultural enterprises were divided into integrated groups that could be controlled in a manner similar to that applied to urban inhabitants. Czechoslovakia, 1973. Photo: author unknown/ archives of Katarina Nováková, Ph.D.

2. Free labor provided by school children and university students, organized under grandiloquent slogans promoting support for the countryside, was a permanent element in all communist-ruled Eastern European countries. Romania, 1975. Photo: author unknown/The National History Museum of Romania in Bucharest

3. The 'farm collectivisation' led to establishing party organizations in rural areas and offered an opportunity to create other civilian and military entities required to build a united, socialist society. Members of the branch of the civil defense corps, practicing cow decontamination. Czechoslovakia, 1979. Photo: Libor Hajský/ČTK

4. Anti-communist resistance in Polish rural areas prevented their collectivization. At the same time, due to unfavorable political conditions, no modernization processes were introduced, which fossilized the economically inefficient production model focused on satisfying the producer's own needs. Poland, 1976. Photo: Joanna Helander

W PRACY I W SZKOLE

2

AT WORK AND AT SCHOOL

1

2

4

3

19

SZKOŁA

System edukacji w krajach socjalistycznych obejmował wszystkie dzieci. Bezpłatne szkolnictwo umożliwiało zdobycie wykształcenia – choć już dostęp do szkół średnich i wyższych był centralnie reglamentowany. Liczba dostępnych miejsc w różnych typach placówek zależała od zapotrzebowania gospodarki narodowej na robotników lub wykwalifikowanych specjalistów. Szkoła jednak miała nie tylko uczyć i wychowywać, ale także indoktrynować i formować posłusznego władzy obywatela.

1. Bułgaria, lata 70. Fot. NN/lostbulgaria.com
2. Od najmłodszych lat narzucano dzieciom i młodzieży przyjaźń z ZSRS. Celebrowano sowieckie święta i rocznice, a najważniejszym z języków obcych nauczanych w szkołach był rosyjski (wyjątek stanowiła Rumunia). Polska, 1977 r. Fot. Andrzej Wiernicki/Forum
3. Kult komunistycznej ideologii i partyjnych przywódców towarzyszył dzieciom niemal od początku edukacji. Rumunia, 1980 r. Fot. NN/Narodowe Muzeum Historii Rumunii w Bukareszcie

SCHOOL

The educational system in the socialist countries included the whole child population. Free schooling gave everyone a basic educational background, but access to secondary schools and universities was centrally controlled. The number of places available at specific types of schools depended on the national economy's demand for workers or qualified specialists. School was supposed to offer not only education: it was also expected to indoctrinate and form obedient citizens.

1. Bulgaria, the 1970s, Photo: author unknown/lostbulgaria.com
2. From a very early age, children and youths were forced to show a friendly attitude towards the USSR. They celebrated Soviet holidays and anniversaries, and Russian was the main foreign language taught at schools (except for Romania). Poland, 1977. Photo: Andrzej Wiernicki/Forum
3. The cult of communist ideology and party leaders was present in the childrens' education from the very beginning. Romania, 1980. Photo: author unknown/The National History Museum of Romania in Bucharest

W PRACY I W SZKOLE

2

AT WORK AND AT SCHOOL

1

2

3

MIESZKANIE

Powojenny boom demograficzny

powodował zwiększone zapotrzebowanie na mieszkania. Dodatkowo powiększał je stały napływ ludzi ze wsi do miast, wywoływany przez industrializację. Wyrastające we wszystkich krajach Europy Wschodniej bloki mieszkalne stale oddawano z licznymi usterkami, brakami i niedoróbkami. Była to jednak cena, jaką z chęcią „płacono”, by zdobyć tak pożądany własny kąt. Wieloletnie oczekiwanie na mieszkanie było tym dłuższe, im atrakcyjniejszą lokalizacją była zainteresowana młoda rodzina. Najłatwiej można było zdobyć je wyjeżdżając na jedną z licznych wielkich socjalistycznych inwestycji. Mieszkanie stanowiło zachętę do pracy w nowym, często położonym na prowincji, miejscu.

1. Budowy przyspieszano stosując na szeroką skalę gotowe elementy – prefabrykaty. Za to przyspieszenie płacono spadkiem jakości nowego budownictwa i stosunkowo małymi metrażami. Węgry, lata 70. Fot. NN/Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt

2. Skupienie się na szybkim wznoszeniu nowych bloków sprawiało, że w tyle zostawały inne, niezbędne mieszkańcom inwestycje. Budowa przedszkoli, szkół, sklepów, a nawet podstawowej infrastruktury osiedlowej ciągnęła się latami. Polska, 1978 r. Fot. Maciej Osiecki/Forum

3. Ci, którym dane było zamieszkać w nowym budownictwie, mogli cieszyć się w miarę nowoczesnym mieszkaniem. I choć zdobycie wszystkich niezbędnych sprzętów domowych mogło zająć lata, to już sama perspektywa posiadania własnego M napawała optymizmem. Czechosłowacja, 1976 r. Fot. NN/Muzeum Narodowe Praga – Dział Najnowszej Historii Czeskiej

4. Nie wszyscy mogli jednak liczyć na własne, nowe mieszkania. Nadal spotykało się, zwłaszcza na wsiach, w małych miastach oraz centrach starych metropolii, wielopokoleniowe rodziny mieszkające pod wspólnym dachem. Węgry, 1974 r. Fot. Andrea Felvégi/Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt

HOUSING

The post-war demographic boom

resulted in increased demand for houses, which was elevated even further by a continuing influx of the rural population to cities, caused by industrialization. Blocks of flats, typical of all Eastern European countries, were handed over to their tenants regardless of their numerous defects. This was the price that the population willingly 'paid' to be given a new flat. Young families had to wait for years – the waiting lists were the longer the more attractive a given location was. The easiest way to get one's own flat was to leave for one of the numerous, great investment projects of the socialist systems. A flat was an incentive to take up a job in a new, often isolated area.

1. The construction process was accelerated by the wide-scale use of pre-finished elements. But shorter completion times were achieved at the cost of quality, and meant that only relatively small flats could be built. Hungary, the 1970s. Photo: author unknown/Hungarian National Museum, Budapest

2. The focus on the rapid construction of new blocks of flats resulted in the abandonment of other investment projects crucial from the inhabitants' point of view. The construction of kindergartens, schools, shops and even the basic residential infrastructure could take years. Poland, 1978. Photo: Maciej Osiecki/Forum

3. Those lucky enough to be awarded a newly constructed flat could enjoy relatively modern living conditions. Although it could take years to collect all the necessary household appliances, the very prospect of owning a flat was a source of great optimism. Czechoslovakia, 1976. Photo: author unknown/National Museum, Prague – Modern Czech History Department

4. Not everyone could count on a new flat. Both villages and small towns, as well as the centers of old cities, were still abundant in large families with three or more generations living under one roof. Hungary, 1974. Photo: Andrea Felvégi/Hungarian National Museum, Budapest

4

3

1

2

HANDEL

Władza starała się „kupić” społeczne poparcie

w zamian za dostęp do dóbr konsumpcyjnych. Pełne półki sklepowe miały dowodzić słuszności drogi obranej przez partię komunistyczną. Sukcesy te były jednak pozorne, możliwe jedynie w gospodarce planowej. Faktycznie bowiem zysk wypracowany przez robotników trafiał przede wszystkim do państwowego budżetu. W Polsce system „łapówkowego zaopatrzenia” załamał się jako pierwszy – w 1976 r. W kolejnych latach jeszcze wyższą cenę za komunistyczne rządy zapłacili Rumuni, których zmuszono do radykalnego ograniczenia nie tylko konsumpcji, ale i zużycia energii elektrycznej.

- 1.** Sklep samoobsługowy w Sofii, lata 70. Fot. NN/lostbulgaria.com
- 2.** Od połowy lat 70. kolejki przed polskimi sklepami stawały się coraz dłuższe, a podstawowych produktów wystarczało jedynie dla 80% społeczeństwa. Polska, 1979 r. Fot. Wiktor Urbanek
- 3.** W rządzonej przez komunistyczne partie bloku wschodnim istniały oazy wolnego rynku. Były nimi m.in. targowiska i bazy. Handel na nich pozwalał wielu osobom nabyć dobra niedostępne w sklepach. Bułgaria, lata 70. Fot. NN/lostbulgaria.com

COMMERCE

The rulers attempted to ‘buy’ social support

with access to consumer goods. The wide choice of products offered in shops proved that the path chosen by the communist authorities was right. The success was only superficial, however, and was possible only in a planned economy, as almost all the profits generated by the workforce were consumed by the state budget. Poland was the first country to experience the collapse of the ‘bribe-based provision’ system, which took place in 1976. The Romanian people paid an even higher price for communism – a radical limit of their general consumption including electricity use cuts was necessary.

- 1.** A self-service shop in Sofia in the 1970s. Photo: author unknown/lostbulgaria.com
- 2.** After the mid-1970s, the queues in front of Polish shops grew longer, and only 80% of the population could satisfy their need of basic consumer goods. Poland, 1979. Photo: Wiktor Urbanek
- 3.** Free market oases existed even in the Eastern Bloc ruled by the communist parties. These included markets and bazaars, where goods unavailable in regular shops could be obtained. Bulgaria, the 1970s. Photo: author unknown/lostbulgaria.com

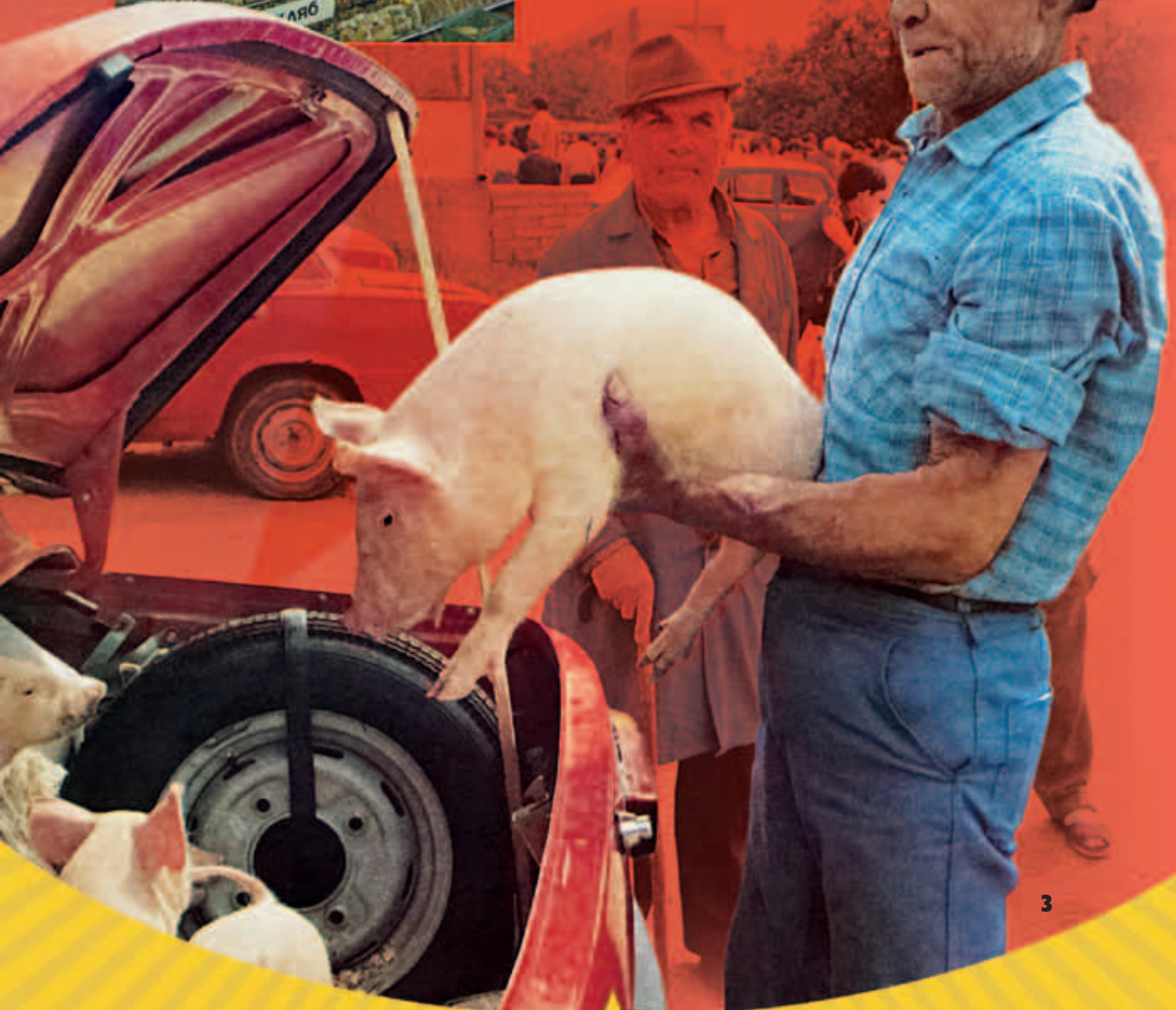
1

2

3

UROCZYSTOŚCI

Socjalizm walczył również z tradycją

w sferze rodzinnych uroczystości, chciał zawłaszczyć najważniejsze dni w życiu – narodziny, śluby, pogrzeby oraz doroczne święta religijne skupiające rodzinę. Te pierwsze komuniści starali się przejmować, te drugie – marginalizować. W latach 70. wprowadzana od dziesięcioleci państwowa obrzędowość trwale była już wpisana w codzienność. Często jednak towarzyszyła jej nieoficjalnie obrzędowość tradycyjna.

1. Ślub w urzędzie stanu cywilnego gwarantował uznanie przez państwo małżeństwa w obliczu prawa. Wiele par, po zawarciu ślubu w urzędzie, ponownie stawiało na ślubnym kobiercu – tym razem już w świątyni. Czechosłowacja, 1975 r. Fot. NN/Muzeum Narodowe Praga – Dział Najnowszej Historii Czeskiej

2. Ślub w Bułgarii, 1974 r. Fot. NN/portal lostbulgaria.com.

3. Jednym z najbardziej radykalnych ersatzów religijności były „świeckie chrzty” – czyli uroczyste nadawanie imion dzieciom. Do udziału w tym akcie rodziców nakłaniano (a często wręcz zmuszano np. oficerów wojska, urzędników partyjnych, funkcjonariuszy milicji). Polska, 1978 r. Fot. AIPN

4. Uroczystości podczas prawosławnego święta Jordanu. Święta kościelne funkcjonowały w przestrzeni półoficjalnej. Obchodzono je głównie w małych, lokalnych społecznościach, gdzie nadzór ze strony nieprzychylnych władz nie był tak ścisły. Czechosłowacja, lata 70. Fot. Michal Suvák/ze zbiorów Michala Šmajdy.

CELEBRATIONS

Socialism also fought tradition

in the area of family celebrations. It aimed taking control over the most important days in the citizens' lives – birthdays, wedding and funeral celebrations – and tried to marginalize annual religious feasts celebrated with family. By the 1970s, the state-defined, official character of such celebrations was well-established in everyday lives. Unofficial, traditional celebrations were often organized as well.

1. Celebrating the act of marriage in front of a registrar guaranteed that the ceremony would be acknowledged by the state. However many couples, after leaving the office, repeated their wedding vows – this time in a church. Czechoslovakia, 1975 r. Photo: author unknown/National Museum, Prague – Modern Czech History Department

2. A wedding in Bulgaria, 1974. Photo: author unknown/lostbulgaria.com.

3. Introducing 'lay baptisms' during which children were solemnly given their names was one of the most radical ways of eliminating the religious character of traditional ceremonies. Parents were persuaded to participate in such ceremonies and often, in the cases of army officers, party officials or militia officers, were even forced to do so. Poland, 1978. Photo: AIPN

4. Celebrations of the Orthodox holiday of Epiphany. Church holidays were celebrated semi-officially, mainly in small, local communities, where the supervision of the ill-disposed authorities was not as strict. Czechoslovakia, the 1970s. Photo: Michal Suvák/Michal Šmajda's archives.

3

1

4

2

CZAS WOLNY W RODZINIE

W życiu rodzinnym społeczeństwa socjalistyczne miały najwięcej wspólnego z ludźmi żyjącymi po drugiej stronie żelaznej kurtyny. Model rodziny, aspiracje materialne, sposób spędzania wolnego czasu stopniowo ewoluował ku wzorom społeczeństwa wielkomiejskiego i przemysłowego. Pomimo komunistycznej ideologii, narzucanej w szkołach i zakładach pracy, ludzie starali się pielęgnować ostoje indywidualizmu.

- 1.** Choć kobiety pięły się po szczeblach wykształcenia, model rodziny pozostawał bez zmian. Zarówno w pracy zawodowej, jak i życiu społecznym i politycznym kobiety znajdowały się o krok za swoimi partnerami. Do ich obowiązków należały codzienne zakupy i opieka nad domem. Polska, 1978 r. Fot. Jan Morek/Forum
- 2.** Coraz częściej wszyscy domownicy skupiali się w pokoju z telewizorem. Brak możliwości rejestrowania programów sprawiał, że często rodzinny plan dnia był uzależniony od programu telewizyjnego. Rumunia, 1976 r. Fot. NN/ Narodowe Muzeum Historii Rumunii w Bukareszcie
- 3.** Znany od lat system ogrodów działkowych w komunizmie oddano pod nadzór zakładów pracy bądź kontrolowanych przez nie stowarzyszeń. W otoczeniu dużych miast działki stanowiły namiastkę indywidualnej własności ziemi, dawały wytchnienie i plody z własnych upraw. Polska, 1974 r. Fot. Michał Browarski/ Forum
- 4.** W latach 70. auto wciąż było oznaką statusu materialnego i pozycji zawodowej. Status ten był oczywiście stopniowany za pomocą samochodowych marek – np. w NRD na dole drabiny znajdowali się właściciele trabantów, a wyżej – posiadacze wartburgów. NRD, 1977 r. Fot. Abisag Tüllmann/BPK

FREE TIME IN THE FAMILY

With regard to family life, socialist societies enjoyed the greatest number of similarities to their counterparts on the other side of the Iron Curtain. The model of the family, their material aspirations and leisure activities gradually evolved to match those of city-dwelling and industrialized society. Despite the communist ideology imposed in schools and at workplaces, people tried to protect the last bastions of individualism.

- 1.** Although women reached ever higher educational levels, the family model remained unchanged. Both in their professional as well as in social and political lives, women remained one step behind their partners. Their duties included daily shopping and household chores. Poland, 1978. Photo: Jan Morek/Forum
- 2.** All the family members gathered more and more often in front of a television set. The lack of a technical ability to record the program meant that the family's daily routine depended often on the television schedule. Romania, 1976. Photo: author unknown/The National History Museum of Romania in Bucharest
- 3.** Allotments – so popular in the communist system – were supervised by the workplaces or by associations remaining under their control. Allotments spreading around large cities were a substitute for land ownership; they offered an opportunity to relax, and to enjoy the fruits of one's own labour. Poland, 1974. Photo: Michał Browarski/ Forum
- 4.** In the 1970s, cars were still perceived as attributes of material and professional status. This status was defined, obviously, by the make of car. In the GDR, for instance, Trabant owners were at the very bottom of the ladder; while Wartburg owners enjoyed a slightly higher position. GDR, 1977. Photo: Abisag Tüllmann/BPK

2

3

4

1

KULTURA OFICJALNA

W latach 70. władza bardzo sprawnie posługiwała się kulturą. Z jednej strony ograniczano inicjatywy, nad którymi nie można było zapanować, z drugiej zaś popierano, a nawet hołubiono artystów popowych. Ich dużą popularność władze potrafiły wykorzystać do własnych celów. Niepokorni na łaski władz nie mogli liczyć. W większości państw bloku szeroko promowano także narodowy folklor, wykorzystując go przy okazji partyjnych i państwowych uroczystości. Ludowe pieśni i obrzędy miały zaświadczać o narodowych i chłopskich korzeniach komunistycznej władzy.

1. Członkowie zespołu Golden Kids: Václav Neckář, Marta Kubišová i Helena Vondráčková. Kubišová konsekwentnie protestowała przeciwko sowieckiej okupacji Czechosłowacji i straciła szansę na dalszą karierę. Vondráčková nie zdecydowała się na polityczny protest i zdobyła międzynarodową sławę. Czechosłowacja, 1969 r. Fot. Jan Bárta/ČTK

2. Komunistom, których władza nie pochodziła z mandatu wyborczego obywateli, a była narzucona z zewnątrz, bardzo zależało na jej legitymizacji. Kluczem do tego miała być kultura ludowa. Rumunia, 1977 r. Fot. NN/Narodowe Muzeum Historii Rumunii w Bukareszcie

3. Kultura nadawała też lżejszy ton propagandzie. Na Festiwalu Piosenki Radzieckiej w Zielonej Górze artyści walczyli o Złoty Samowar – główną nagrodę w konkursie na najlepsze wykonanie sowieckiej piosenki. Na zdjęciu Anna Jantar. Polska, 1977 r. Fot. Zenon Żyburtowicz/East News

4. Odpowiedzią na zachodnioeuropejski konkurs piosenki Eurowizji był festiwal Interwizji organizowany w Sopocie od 1977 r. Polska, 1978 r. Fot. Stefan Kraszewski/PAP/CAF

OFFICIAL CULTURE

In the 1970s, the authorities skillfully exploited cultural life to their advantage. On the one hand, initiatives over which no control could be exerted were limited, but on the other, pop artists were offered every support, even cherished. The authorities knew how to use the artists' immense popularity to their own advantage. However, rebels could not count on the rulers' good graces. In most countries of the Soviet Bloc, national folklore was promoted as well, and was used to add splendor to party or state celebrations. Folk songs and traditions were to serve as proof of the communist rulers' national and peasant roots.

1. The members of the 'Golden Kids' group: Václav Neckář, Marta Kubišová and Helena Vondráčková. Kubišová was consistent in her protests about the Soviet occupation of Czechoslovakia, and was deprived of any chances to continue her career. Vondráčková did not opt to stage a political protest, and enjoyed a lengthy international career. Czechoslovakia, 1969. Photo: Jan Bárta/ČTK

2. The communists, whose power was not mandated by the popular vote but imposed from outside, were very keen to legitimize their rule. Folk culture was intended to serve as the key. Romania, 1977. – Photo: author unknown/ The National History Museum of Romania in Bucharest

3. Culture gave a kind of lightness to the rough propaganda. The Soviet Song Festival in Zielona Góra was a venue where artists were competing for the Silver Samovar – the main prize in a contest for the best performance of a Soviet song. Seen here: Anna Jantar. Poland, 1977. Photo: Zenon Żyburtowicz/East News

4. The Intervision festival, organized in Sopot since 1977, was an answer to Western Europe's Eurovision festival. Poland, 1978. Photo: Stefan Kraszewski/PAP/CAF

CZAS NA RELAKS

4

TIME TO RELAX

1

2

3

4

KLUBY

Czas wolny spędzano pomiędzy obiektami kultury oraz konsumpcji i gastronomii. Zwłaszcza te ostatnie były charakterystyczne – w socjalistycznych społeczeństwach istniały bowiem swego rodzaju enklawy zachodniej kultury konsumpcyjnej. Należały do nich sklepy „eksportu wewnętrznego”, gdzie poszukiwane towary można było nabyć za zachodnie waluty, oraz części rozrywkowe luksusowych hoteli. Do takich restauracji czy barów miejscowi mieli wstęp ściśle limitowany, by pozostawić miejsce dla bardziej pożądanym turystów zagranicznych. Ciekawym zjawiskiem był rozkwit kultury studenckiej. Balansowała ona na granicy dwóch światów: oficjalnego i nieoficjalnego. Z jednej strony znajdowała się pod formalnym nadzorem podporządkowanych władzom organizacji studenckich, z drugiej jednak strony przenikały do niej elementy nowoczesnej, europejskiej rozrywki.

1. Węgry, lata 70. Fot. NN/fortepan.hu

2. Warszawski hotel Victoria, wybudowany w połowie lat 70. na zlecenie władz przez szwedzką firmę budowlaną, był najbardziej luksusowym i najbardziej niedostępnym dla przeciętnego obywatela hotelem w Polsce. Polska, lata 70. Fot. Chris Niedenthal/Forum

3. Zmiany w mentalności społecznej zachodziły dość szybko, pozostały jednak obszary publiczne chroniące swój konserwyzm. O ile w restauracjach, klubach, kawiarniach można było spotkać kobiety, o tyle popularne pijalnie piwa były w zasadzie męskimi enklawami. Węgry, lata 70. Fot. NN/fortepan.hu

CLUBS

Spare time could be spent in cultural and catering facilities. The latter were particularly interesting, as certain types of Western consumer-culture enclaves existed in socialist societies. These included the so-called ‘internal exports’ establishments – where very popular goods could be purchased in exchange for foreign currencies – as well as the entertainment centers in luxurious hotels. Access to such restaurants or bars was strictly limited for locals, so that enough space could be offered to more desirable, foreign tourists. The flourishing student culture was another interesting phenomenon, as it balanced on the borderline of the official and unofficial world. On the one hand, it remained under formal scrutiny of student organizations reporting to the authorities, but on the other it was penetrated by elements of modern, European entertainment.

1. Hungary, the 1970s. Photo: author unknown/fortepan.hu

2. The Warsaw Victoria hotel, built in the mid-1970s by a Swedish construction company, was the most luxurious of all Polish hotels. At the same time, it was also the least accessible facility to the average Polish citizen. Poland, the 1970s. Photo: Chris Niedenthal/Forum

3. The social mentality underwent rapid changes, but certain public areas existed which retained their conservative character. Although restaurants, clubs and cafes were frequented by women, the popular beer-drinking outlets were purely male enclaves. Hungary, the 1970s. Photo: author unknown/fortepan.hu

CZAS NA RELAKS

4

TIME TO RELAX

1

2

3

NIEOFICJALNE ŻYCIE ARTYSTYCZNE

Kultura miała także swoje nieoficjalne oblicze,

legalne, ale niezbyt szeroko promowane. Margines swobody w kulturze zależał od poziomu represyjności systemu. Dlatego też najbujniej kultura alternatywna rozwijała się w Polsce. Na całkowitą swobodę nie pozwalała jednak cenzura, dlatego też alternatywną kulturę promowały nadające z Zachodu rozgłośnie radiowe, przede wszystkim Radio Wolna Europa. Na skraju życia oficjalnego i kultury alternatywnej powstawały awangardowe teatry i grupy taneczne.

1. Karel Kryl – czeskosłowacki bard, który wyemigrował po stłumieniu praskiej wiosny. W latach 70. jego piosenki stałe gościły na falach Wolnej Europy. Czechosłowacja, 1969 r. Fot. Pavel Vacha/ČTK Photo

2. „Plastic People of the Universe”, grupa muzyczna, która – wbrew woli władz Czechosłowacji – zdobyła ogromną popularność. Wolność artystyczna ściągnęła na członków zespołu represje: milicyjne pacyfikacje występów, zakaz koncertów, wreszcie aresztowania. Czechosłowacja, 1976 r. Fot. Petr Prokeš/z archiwum Františka Stárka Čuňasa

3. Lata 70. w Polsce to rozkwit teatru alternatywnego: popularność zdobywała Scena Plastyczna KUL, spektakle Jerzego Grotowskiego oraz Teatr Ósmego Dnia. Na zdjęciu: Spektakl Teatru Ósmego Dnia *Przecena dla wszystkich*. Polska, 1979 r. Fot. Joanna Helander

UNOFFICIAL ARTISTIC LIFE

Culture also had its unofficial face,

although it was not widely promoted. The margin of cultural freedom depended on how repressive a given system was. Hence, cultural life flourished the most in Poland, although absolute freedom was not allowed, due to censorship. Therefore, alternative culture was promoted by radio broadcasters operating from the West, and mainly by Radio Free Europe. Avant-garde theaters and dance troupes existed on the borderline between official life and alternative culture.

1. Karel Kryl – a Czech singer-songwriter who emigrated after the suppression of the Prague 'spring'. In the 1970s his songs were often aired by Radio Free Europe. Czechoslovakia, 1969. Photo: Pavel Vacha/ČTK Photo

2. The Plastic People of the Universe, a band that enjoyed great popularity, much to the dismay of the Czechoslovakian authorities. Artistic freedom finally brought down repression on the band's members: their performances were 'pacified' by militia forces, their concerts were called off, and the musicians were arrested. Czechoslovakia, 1976. Photo: Petr Prokeš/archives of František Stárek Čuňas

3. In Poland, the 1970s were a golden era for alternative theater: the most popular performers included Scena Plastyczna KUL [Lublin Catholic University's Creative Stage], Teatr Ósmego Dnia [the Eighth-Day Theater], and performances by Jerzy Grotowski. Seen here: *Przecena dla wszystkich* [Special offer for everybody], a performance by Teatr Ósmego Dnia. Poland, 1979. Photo: Joanna Helander

CZAS NA RELAKS

4

TIME TO RELAX

TURYSTYKA

Masowa turystyka była jednym z najbardziej widocznych dowodów na zmianę mentalności społecznej. Coraz rzadziej mieszkańcy miast spędzali urlopy w rodzinnych wsiach, pomagając w pracach polowych, a coraz częściej wybierali odpoczynek. Przydzielane przez zakłady pracy skierowania na wczasy były jedną z form nagradzania pracowników. Szczególnie zasłużeni mieli szansę otrzymać skierowania do najbardziej popularnych socjalistycznych kurortów: bułgarskich Złotych Piasków lub na plaże węgierskiego Balatonu.

- 1.** Rozwój motoryzacji sprzyjał rozwojowi turystyki indywidualnej i pewnemu uniezależnieniu jej od państwowego monopolu turystycznego. Polska, 1978 r. Fot. Jan Morek/Forum
- 2.** Węgry, lata 70. Wypoczynek nad Balatonem. Fot. NN/fortepan.hu
- 3.** Wakacyjna atmosfera często wpływała na rozluźnienie zasad tzw. socjalistycznej moralności. W latach 70. w krajach bloku wschodniego nie organizowano ogólnokrajowych wyborów królowej piękności. Tego typu konkursy pojawiały się jednak w mniej oficjalnych wydaniach. Bułgaria, lata 70., Fot. NN/lostbulgaria.com

TOURISM

Mass tourism was among the clearest proof of the changes taking place in how people thought and felt. Urban residents were no longer eager to spend their holidays in their home villages, assisting family members in farming-related activities; they opted for relaxation instead. Holiday resort coupons allocated by employers were one way of rewarding the workforce. Those with special distinctions could count on holidays in the most popular socialist resorts, such as Zlatni Piasăci (Golden Sands) in Bulgaria or the beaches of Hungary's Lake Balaton.

- 1.** The increasing number of cars contributed to the popularization of private tourism and freed it from the state's monopoly. Poland, 1978. Photo: Jan Morek/Forum
- 2.** Hungary, the 1970s. Relaxation at Lake Balaton. Photo: author unknown/fortepan.hu
- 3.** The holiday atmosphere often contributed to the loosening of the so-called principles of socialist morality. In the 1970s, no national beauty contests were organized in the Soviet Bloc countries; competitions of this type did take place, albeit in slightly less official forms. Bulgaria, the 1970s, Photo: author unknown/lostbulgaria.com

CZAS NA RELAKS

4

TIME TO RELAX

3

2

1

ŻYCIE RELIGIJNE

Gdyby posługiwać się określeniem historycznym,

władze komunistyczne w bloku wschodnim kierowały się zasadą *Cuius regio, eius religio* (Czyja władza, tego religia). Ponieważ zgodnie z twierdzeniem Marksa religię traktowano jako opium ludu, starano się ją usuwać z życia publicznego. Proces ten był szczególnie nasilony w latach 50. – dwie dekady później istniało już pewnego rodzaju *status quo*, zróżnicowane w zależności od kraju. Mimo to służby specjalne nie ustawały w inwigilacji. Walce z Kościołem sprzyjała też laicyzacja części społeczeństwa, najbardziej widoczna w Czechosłowacji, gdzie masowo odchodzono od religii (bez względu na wyznanie).

1. Wybór w 1978 r. obywatela PRL kard. Karola Wojtyły na głowę Kościoła katolickiego, a następnie pierwsza wizyta papieża w kraju bloku wschodniego były ciosem zadany komunistycznej ideologii. Jan Paweł II wśród tłumów witających go w Częstochowie. Polska, 1979 r. Fot. Jan Morek/PAP

2. Ksiądz Miloslav Vlk – późniejszy prymas Czech – pracował jako czyściciel okien. W Czechosłowacji księżom zakazywano pełnienia funkcji kapłańskich, więc część duchownych pracowała fizycznie pośród świeckich, pełniąc posługę duszpasterską w konspiracji. Czechosłowacja. Fot. NN/ Sekretariat Kardynała Miloslava Vlka w Pradze

3. Zepchnięte do podziemia, a w najlepszym razie do kruchty, struktury kościelne starały się kultywować narodową tradycję i uchronić ją przed zawłaszczeniem przez komunistyczną propagandę. Węgry, 1976 r. Fot. Irén Ács/Węgierskie Muzeum Narodowe, Budapeszt

4. Ucisk ze strony państwa komunistycznego powodował opór, zwłaszcza wśród najniższego duchowieństwa. Drastycznym przykładem protestu był akt samospalenia pastora Oskara Brüsewita (na zdjęciu wśród dzieci). NRD, 1974 r. Fot. Karl-Adolf Zech/Fundacja Badań nad Dyktaturą SED

RELIGIOUS LIFE

In historic terms, the communist authorities in the Soviet Bloc followed the principle of *Cuius regio, eius religio* (Who rules the kingdom decides the religion). As religion was considered the opium of the masses, in line with the beliefs of Marx, the authorities tried to eradicate it from public life. The process was particularly violent in the 1950s. Two decades later, a certain *modus vivendi* was established, although it varied depending on the country. However, the secret police continued its close surveillance. The fight with the Church also benefited from the secularization of society, which was particularly visible in Czechoslovakia, where religion (irrespective of the denomination) was abandoned on a mass scale.

1. The appointment of Cardinal Karol Wojtyła – a citizen of the People's Republic of Poland – as head of the Catholic Church in 1978, and then his first visit to an Eastern Bloc country, struck a blow to communist ideology. John Paul II among the welcoming crowd in Częstochowa. Poland, 1979. Photo: Jan Morek/PAP

2. Father Miloslav Vlk – the subsequent primate of the Czech Republic – worked as a window cleaner. In Czechoslovakia, clergymen were banned from performing their religious duties, so some of them did manual work among the laymen, offering their ministry clandestinely. Czechoslovakia. Photo: author unknown/Sekretariat of Cardinal Miloslav Vlk in Prague

3. Forced to act in hiding, or at best from the porches of their churches, the religious authorities tried to cultivate national traditions and prevent them from being appropriated by communist propaganda. Hungary, 1976. Photo: Irén Ács/Hungarian National Museum, Budapest

4. Repression by the communist state was met with resistance, especially among the younger members of the clergy. The act of self-immolation performed by Father Oskar Brüsewitz (seen here among children) was the most drastic example of such protest. GDR, 1974. Photo: Karl-Adolf Zech/Federal Foundation for the Reappraisal of the SED Dictatorship

OPOZYCJA POLITYCZNA

Wieloletnie tłumienie ruchów wolnościowych w krajach bloku sowieckiego przyniosło skutki. Komunistom praktycznie udało się wyeliminować zorganizowanych przeciwników systemu – wielu z nich zginęło, trafiło do więzień lub zostało zmuszonych do emigracji. Krwawe stłumienie powstania 1956 r. na Węgrzech, rozprawa z praską wiosną w 1968 r. i krwawe stłumienie robotniczego protestu w Polsce w grudniu 1970 r. skutecznie zniechęcało do powszechnego buntu przeciwko narzuconej przez ZSRS władzy. W latach 70. jedynie w Polsce i Czechosłowacji doszło do powstania większych struktur opozycyjnych.

1. W PRL Komitet Obrony Robotników powstał, by nieść pomoc represjonowanym po stłumieniu robotniczych protestów w czerwcu 1976 r. (na zdjęciu protest w Radomiu). Fot. AIPN
2. Grupa opozycjonistów w Czechosłowacji ogłosiła manifest, który stał się znany jako „Karta 77”. Jego sygnatariusze, powołując się na przyjęte przez CSRS ustalenia Aktu Końcowego Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, domagali się stosowania tych przepisów w rzeczywistości. Na zdjęciu pisarze Pavel Kohout i Ludvík Vaculík. Czechosłowacja, 1978 r. Fot. NN/ Muzeum Narodowe Praga – Dział Najnowszej Historii Czeskiej
3. W 10. rocznicę stłumienia praskiej wiosny przez wojska Układu Warszawskiego na szlaku biegnącym wzdłuż granicy polsko-czechosłowackiej spotkali się działacze nielegalnych struktur opozycyjnych: Karty 77 i KOR. Od lewej: Jacek Kuroń, Marta Kubišová, Václav Havel, Adam Michnik, Antoni Macierewicz. Polska/Czechosłowacja, 1978 r. Fot. Jiří Bednář
4. Podziemne publikacje polskiej i czechosłowackiej opozycji.

POLITICAL OPPOSITION

The long-term suppression of freedom-oriented movements in the Soviet Bloc countries was beginning to bearing fruit. The communists practically succeeded in eliminating the organized opponents of the system – many of them had been killed, imprisoned or forced to emigrate. The bloody suppression of the 1956 uprising in Hungary, the crackdown on the Prague 'spring' of 1968, and the bloody putdown of the Polish workers' protest in December 1970, were effective in discouraging a general rebellion against the rule imposed by the USSR. In the 1970s, larger oppositions structures existed only in Poland and in Czechoslovakia.

1. In the People's Republic of Poland, *Komitet Obrony Robotników* (KOR, the Workers' Defense Committee) was established to offer assistance to those suffering from repression after the workers' protests were subdued in June 1976 (seen here: protests in the town of Radom). Photo: AIPN
2. A group of Czechoslovakian opposition activists issued a manifesto that became known as Charter 77. Its signatories, quoting the provisions of the Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe, demanded that they be applied in practice. Seen here: writers Pavel Kohout i Ludvík Vaculík. Czechoslovakia, 1978. Photo: author unknown/National Museum, Prague – Modern Czech History Department
3. Activists from illegal opposition structures – Charter 77 and KOR – met on a trail along the Polish-Czechoslovakian border on the 10th anniversary of the suppression of the Prague 'spring' by Warsaw Pact armies. Left to right: Marta Kubišová, Václav Havel, Adam Michnik, Jacek Kuroń, Antoni Macierewicz, Jan Lityński, Jiří Bednář, Tomáš Petřivý. Poland/Czechoslovakia, 1978. Photo: Jiří Bednář
4. Underground publications of Polish and Czechoslovak opposition.

2

1

3

4

APARAT REPRESJI

Aparat milicyjny w państwach bloku sowieckiego miał dwa oblicza. Z jednej strony – podobnie jak w państwach demokratycznych – chronił obywateli przed przestępstwami kryminalnymi. Z drugiej strony za mundurami milicyjnymi kryły się działania komunistycznych służb specjalnych. Aktywność aparatu represji była szczególnie widoczna tam, gdzie mogło dojść do podważenia dyktatorskiej władzy komunistycznej nad podporządkowanymi jej obywatelami. Dlatego represjom służb specjalnych podlegali m.in. opozycjoniści, niepokorna młodzież, duchowni, a nawet zwykli obywatele, którzy chcieli – wbrew władzy – wyjechać poza granice kraju.

1. Milicja była często utożsamiana z działaniami wszystkich służb specjalnych komunistycznego państwa. Bardzo często jej działania (a także wspomagających ją „cywilnych współpracowników”) odbierano jako element represji wobec obywateli. Węgry, 1974 r. Fot. Andor Tormai/ Węgierska Agencja Prasowa MTI
2. Coraz silniejszą pozycję w aparacie represji zdobywali bezwzględni, wychowani już w systemie komunistycznym, dobrze wykształceni karierowicze. Pomocą służyła im coraz lepsza technika, umożliwiającą np. dokładne fotografowanie inwigilowanych. Polska, 1979 r. Fot. AIPN
3. W szczególnej sytuacji byli obywatele NRD, którzy usiłowali nielegalnie przedostać się do RFN. W latach 70. tylko podczas próby przedarcia się do Berlina Zachodniego życie straciło ponad 30 osób. NRD, 1971 r. Fot. NN/Ullstein Bild/dpa
4. Władzom zależało na wzroście poparcia dla milicji. Dlatego też wiele sił włożono w tworzenie popularnego wzoru milicjanta – bezkompromisowego, sprawiedliwego i często niedocenianego obrońcy szarego człowieka. Takim bohaterem w Czechosłowacji okrzyknięto majora Jana Zemana, w Polsce zaś porucznika Sławomira Borewicza. W PRL sympatią cieszył się również komiksowy kapitan Jan Żbik.

APPARATUS OF REPRESSION

The militia apparatus in the Soviet Bloc countries had two faces. On the one hand – just as in democratic states – it protected the citizens against criminal acts. On the other, however, the militia's uniforms were a cover for the operations of communist secret services. The activity of the apparatus of repression was particularly apparent wherever the communist dictatorship over the subordinated citizens could be called into question. Hence, the repression of the special services was directed against opposition activists, rebellious youths, members of the clergy, and even ordinary citizens who wanted – against the authorities' wishes – to cross their country's borders.

1. The militia was often blamed for actions undertaken by all types of the communist regime's special forces. Its activity (as well as that of its 'civilian supporters') was very often perceived as an element of oppression against the public. Hungary, 1974. Photo: Andor Tormai/MTI Hungarian Press Agency
2. Ruthless and well-educated careerists, brought up in the communist system, gained an ever stronger position in the apparatus of repression. They took advantage of state-of-the-art technology, allowing them to take high-quality photographs of persons under surveillance. Poland, 1979. Photo: AIPN
3. GDR citizens attempting to flee into West Germany were in a special situation. Over 30 people lost their lives while trying to get to West Berlin in the 1970s alone. GDR, 1971. Photo: author unknown/Ullstein Bild/dpa
4. The authorities attached great importance to improving the militia forces' image. Hence, a lot of effort was put into creating a popular role model of a militia man – the uncompromising, just and often underestimated protector of the everyday man. Such a status was enjoyed by certain film characters – Major Jan Zeman in Czechoslovakia, and Lieutenant Sławomir Borewicz in Poland. The comic book hero – Captain Jan Żbik – was very popular in Poland as well.

CODZIENNOŚĆ UKRYTA

5

HIDDEN EVERYDAY LIFE

2

3

4

1

SUBKULTURY

Lata 70. to okres ambiwalentnego podejścia władz do różnego rodzaju subkultur. Z jednej strony mocno propagowano wychowanie socjalistyczne prowadzące wzorem sowieckim od organizacji dla dzieci, poprzez młodzieżówkę partyjną do członkostwa w partii komunistycznej, z drugiej strony zaś pojawiał się niewielki margines dla różnego rodzaju subkultur. Niezależne grupy młodzieżowe w rzeczywistości miały charakter kontrkulturowy – sprzeciwiały się narzuconemu przez komunistyczne państwo jedynie słusznemu wizerunkowi zewnętrznemu. Subkultury największą konkurencją były dla młodzieżówek komunistycznych.

1. Hipisi byli chyba najbardziej popularną subkulturą w zdominowanych przez komunizm społeczeństwach. Złot hipisów w Częstochowie, 1971 r. Fot. Tadeusz Rolke/ Agencja Gazeta

2. Oprócz hipisów funkcjonowały także inne subkultury młodzieżowe, np. rockersi czy harleyowcy. Grupy wymagające droższych akcesoriów były zdecydowanie mniej popularne. Węgry, 1978 r. Fot. Kati Baricz/archiwum autora

3. Główny oręż subkultur stanowił wygląd – ubrania, a przede wszystkim długie włosy miały odróżniać buntowników od potulnej, konformistycznej młodzieży. Węgry, 1978 r. Fot. NN/fortepan.hu

SUBCULTURES

The 1970s were a period in which the authorities presented an ambivalent approach towards various types of subcultures. On the one hand, a socialist education employing the Soviet model was strongly promoted, leading from children's organizations, through the party's youth wing, to membership in the communist party. But on the other hand, a small amount of room was left for different subcultures. Independent youth groups of a countercultural nature opposed the correct model of appearance imposed by the communist state. These subcultures were the greatest competitors to the party's youth wings.

1. The hippies may be considered the most popular subculture of the communist-dominated societies. A hippie get-together in Częstochowa, 1971. Photo: Tadeusz Rolke/ Agencja Gazeta

2. The hippies were not the only youth subculture present: such groups as rockers and bikers existed as well. Those groups that required more expensive accessories to define their membership were far less popular. Hungary, 1978. Photo: Kati Baricz/author's archives

3. Appearance was the subcultures' main weapon: clothing, and most importantly long hair, served to distinguish the rebellious from their meek, conformist counterparts. Hungary, 1978. Photo: author unknown/fortepan.hu

CODZIENNOŚĆ UKRYTA

5

HIDDEN EVERYDAY LIFE

3

1

2

KOMUNISM ★ LA BELLE ÉPOQUE ★ COMMUNISM

**PAŃSTWA ★ BLOKU
WSCHODNIEGO**

**COUNTRIES ★
OF THE SOVIET ★ BLOC**

BUŁGARSKA REPUBLIKA LUDOWA

Fotograficzna pamięć przeszłości

W Bułgarii dziesięciolecie między 1970 a 1980 rokiem jest nazywane „okresem realnego socjalizmu”. Swoje ówczesne życie ludzie opisywali słowem „pewność”. Pewność dotyczyła polityki wewnętrznej, codzienności oraz sfery prywatnej obywateli. Pewność w wielkiej polityce gwarantował „stabilny Związek Radziecki – jako wszechmocny strażnik światowego pokoju”. Pewność była ważna dla partii komunistycznej, która miała już pełną władzę, usankcjonowaną w pierwszym artykule konstytucji z 1971 roku. Sekretarz generalny Bułgarskiej Partii Komunistycznej Todor Żiwkow również czuł się bezpiecznie – już dawno zapewnił sobie polityczną przyszłość, ślubując wierność gospodarzom Kremla i wysyłając bułgarskie wojsko do Pragi w 1968 roku.

Na początku dziesięciolecia, w niespokojnym 1968 roku, odbył się w Sofii bardzo ważny dla władzy komunistycznej Międzynarodowy Festiwal Młodzieży. Wśród innych „przedsięwzięć”, za pomocą których reżim zyskał uznanie międzynarodowe w latach 70., można wymienić: otwarcie Międzynarodowego Zgromadzenia Dzieci „Sztandar pokoju” (Асамблея „Знаме на мира”, 1979), w którym uczestniczyły dzieci z 79 krajów, oraz pierwszy lot w kosmos bułgarskiego kosmonauty Georgi Iwanowa (1979). Aparat partyjny wykorzystał te osiągnięcia, by załagodzić pęknięcia w swej ideologii i w gospodarce krajowej. Bardzo istotną część propagandy stanowiły obchody 1300. rocznicy założenia państwa bułgarskiego. Trwały przez cały rok 1981, pod kierownictwem Ludmiły Żiwkowej, córki sekretarza generalnego, według koncepcji powstałej jeszcze w latach 70. Uroczystości miały między innymi odwrócić społeczną uwagę od kolejnej zmiany turecko-arabskich imion bułgarskich muzułmanów na imiona bułgarskie, co wywołało jedynie sporadyczne protesty.

Albena Vacheva, tłumaczenie: Petar Lyanguzov

1. Wyprzedaż w sklepie obuwniczym, 1978 r. Fot. NN/lostbulgaria.com
2. Kawiarnia hotelu „Sofia”, lata 70. Fot. NN/lostbulgaria.com
3. Rozwój infrastruktury drogowej, lata 70. Fot. NN/lostbulgaria.com
4. Artyści estradowi Mitko Shterev i Emil Dimitrow za kulisami, 1972 r. Fot. NN/lostbulgaria.com

PEOPLE'S REPUBLIC OF BULGARIA

Fotograficzna pamięć przeszłości

In Bulgaria, the 1970s decade is commonly referred to as a 'period of real socialism'. The contemporary citizens were describing their lives with the term 'certainty'. There was certainty in the field of interior policy, everyday and private life. Certainty in international politics was guaranteed by the 'stable Soviet Union – an almighty guardian of the worldwide peace'. Certainty was important for the communist party which enjoyed full freedoms, sanctioned by the first article of the constitution of 1971. Todor Zhivkov, the 1st Secretary of the Bulgarian Communist Party, also felt safe – he had secured his political freedom long ago, by pledging allegiance to the Kremlin and sending the Bulgarian armed forces to Prague in 1968.

At the beginning of the decade, in the restless year of 1968, an International Youth Festival was held in Sofia – an event of crucial importance for the communist authorities. Other undertakings that the regime harnessed to gain international acknowledgment in the 1970s included the following: opening of the International Children's 'Banner of Peace' Assembly (Асамблея 'Знаме на мира', 1979), with the participation of children from 79 countries, and the first space flight of a Bulgarian cosmonaut Georgi Ivanov (1979). The party apparatus used those achievements to cover up the first cracks in its ideology and in the national economy. Celebrations of the 1300th anniversary of establishment of the Bulgarian state also constituted a crucial element of the propaganda. The festivities continued throughout 1981, under the leadership of Ludmila Zhivkova, the daughter of the secretary general, and followed a concept conceived back in the 1970s. The celebrations' primary objective was to take the public's attention away from another attempt to replace the names of Bulgarian Muslims of Turkish and Arab origin with local equivalents – a campaign that was only evoking sporadic protests.

Albena Vacheva

1. Footwear sale, 1978. Photo: author unknown /lostbulgaria.com
2. The 'Sofia' hotel café, the 1970s. Photo: author unknown/lostbulgaria.com
3. Developing road infrastructure, the 1970s. Photo: author unknown/lostbulgaria.com
4. Stage artists Mitko Shterev and Emil Dimitrov backstage, 1972. Photo: author unknown/lostbulgaria.com

КОМУНИЗМ ★ LA BELLE ÉPOQUE ★ COMMUNISM

1

2

3

4

CZECHOSŁOWACKA REPUBLIKA SOCJALISTYCZNA

(Czeska Republika Socjalistyczna)

Społeczeństwo Czechosłowacji doświadczyło pod koniec lat 60. silnego wstrząsu: w sierpniu 1968 r. do Czechosłowacji wkroczyły wojska Układu Warszawskiego. Była to reakcja na praską wiosnę – próbę zreformowania reżimu, wprowadzenia „socjalizmu z ludzką twarzą”. W awangardzie tego procesu pierwotnie znalazła się część przedstawicieli partii komunistycznej, ale od razu i zdecydowanie przejęło go społeczeństwo; pojawiła się niezwykła i szeroko zakrojona aktywność społeczna. Czołgi krajów sojuszniczych szybko zdławiły nadzieję na zmiany. Z partii komunistycznej zostały wykluczone lub odeszły setki tysięcy ludzi – stracili oni również pracę i mogli zajmować tylko podrzędne stanowiska. Podobny los czekał tych, którzy nie należeli do partii, ale w 1968 r. domagali się reform, a potem nie wyrzekli się publicznie swoich wcześniejszych poglądów.

Lata 70. przyniosły strach i przymusowy konformizm. Tym, którzy byli posłuszni, reżim rekompensował to materialnie. W sklepach nagle pojawił się dostatek najróżniejszych towarów, rozpoczęła się budowa autostrady i rozwinął czechosłowacki fenomen – „chatowanie”. Bardzo wiele miejskich rodzin zakupiło domy lub chałupy na wsi, w których spędzali weekendy. W ten sposób ludzie rekompensowali sobie brak życia kulturalnego, które obumarło po wielkim rozkwicie lat 60. (np. czeska „nowa fala” w kinie).

Taka „normalizacja” nie występowała w żadnym innym kraju bloku wschodniego, jednak goście z zagranicy ledwo ją zauważali. Sklepy były pełne, na ulicach nie było widać czołgów i innych oznak, że kraj jest pod okupacją, a ludność brała udział w obowiązkowych świętach reżimu. Nie dało się dostrzec, że wewnątrz tego sytego i pozornie szczęśliwego społeczeństwa istnieje jeszcze jedna społeczność – „wykluczonych”: wydawało się, że konsumpcja, porównywalna jedynie z sytuacją w NRD, dla innych krajów bloku wschodniego dość nietypowa, przysłoniła wszystko.

Petruška Šustrová, tłumaczenie: Marta Chwalińska-Stach

1. Piosenkarz Ivan Mládek wśród pionierów, 1978 r. Fot. Pavel Khol/ČTK
2. Studenckie brygady chmielowe, 1979 r. Fot. Libor Hajský/ČTK
3. Pierwszy Festiwal Kultury Niezależnej Na Hradečku, 1978 r. Fot. NN/ČTK
4. Liberec, 1968 r. Fot. Forum

CZECHOSLOVAK SOCIALIST REPUBLIC

(Czech Socialist Republic)

At the end of the 1960s the Czechoslovakian society experienced a serious shock: in August 1968, Czechoslovakia was invaded by the armies of the Warsaw Pact. It was a reaction to the Prague 'spring' – an attempt to reform the regime and introduce a 'socialism with a human face'. It was originally some representatives of the communist party who were in the avant-garde of the process, but their place was quickly and rather decisively taken over by the general public, unusual and extensive social activity occurred. Tanks of the allied states quickly crushed that hope for change. Hundreds of thousands of people were expelled from or left the communist party – losing also their jobs and being only capable of holding inferior positions. A similar fate was shared by those who were not party members but had called for reform in 1968, and then failed to publically renounce their earlier views.

The 1970s brought fear and enforced conformism. The obedient were compensated by the regime materially. Shops suddenly became full of various merchandise, construction of a motorway was commenced, and a typically Czechoslovakian phenomenon of spending time at countryside homes was born. Many urban families bought homes or cottages in the rural areas, where they spent weekends. All that was a popular substitute of the lacking cultural life that became extinct after flourishing in the 1960s (e.g. the Czech 'new wave' in the cinema).

Such a 'normalization' was not to be found in any other country of the Eastern Bloc, but was hardly noticeable to foreign visitors. The shops were full, and city streets were not filled with tanks. Any signs hinting that the country was being occupied were missing, and the people were participating in the compulsory celebrations of the regime's holidays. It was difficult to notice that a separate community existed inside this society of plenty – namely the community of the 'excluded': it seemed that widespread consumption, comparable only to the situation observed in the GDR and not typical of other Eastern Bloc states, overshadowed all the shortcomings of the system.

Petruška Šustrová

1. Singer Ivan Mládek with pioneers, 1978. Photo: Pavel Khol/ČTK
2. Student brigades harvesting hops, 1979. Photo: Libor Hajský/ČTK
3. The 1st Independent Culture Festival Na Hradečku, 1978. Photo: author unknown/ČTK
4. Liberec, 1968. Photo: Forum

ROMUNISM ★ LA BELLE ÉPOQUE ★ COMMUNISM

CZECHOSŁOWACKA REPUBLIKA SOCJALISTYCZNA

(Słowacka Republika Socjalistyczna)

Na początku lat 70. na Słowacji wciąż echem odbijała się praska wiosna, zdławiona przez wojska Układu Warszawskiego 21 sierpnia 1968 r. i okupację Czechosłowacji. Następujące po tym tłumienie masowych protestów oraz rozległa czystka w szeregach Komunistycznej Partii Czechosłowacji, przyspieszyły proces „normalizacji”, który charakteryzował całe lata 70.

Na wysokich szczeblach hierarchii partyjnej znaleźli się funkcjonariusze, którzy do władzy doszli w wyniku okupacji kraju. W grudniu 1970 r. został przyjęty dokument „Wnioski wynikające z pogłębiania się kryzysu w partii i społeczeństwie po XIII Zjeździe Komunistycznej Partii Czechosłowacji”, w którym okupacja została nazwana „bratnią pomocą” i który stał się ideologicznym kanonem lat 70.

W okresie normalizacji deklarowano istnienie tzw. realnego socjalizmu. Reżim zapewniał ludziom relatywnie wysoki standard życia, pracę oraz wsparcie socjalne. W zamian za to żądał apolityczności, rezygnacji z zaangażowania w życie publiczne oraz manifestowania lojalności podczas wyborów i uroczystości socjalistycznych. Polityka stała się wyłączną domeną partyjnej nomenklatury, podczas gdy obywatel miał się skupić jedynie na życiu prywatnym. Życie społeczne stało się wyjątkowo monotonne – jak gdyby Słowacja trwała w okresie „bez historii”. Pojawiły się jednak również problemy. Od połowy dekady wskutek braku dostępu do nowych technologii gospodarka przeszła w okres stagnacji. Przeciwko nowym zjawiskom wystąpili dysydenci, krytykując warunki panujące w społeczeństwie. W języku reżimu nazywani byli „wrogami wewnętrznymi”, którzy za swoje poglądy stawiali się ofiarami najróżniejszych represji – od wyrzucenia z pracy począwszy, poprzez śledzenie i szikanowanie przez Służby Bezpieczeństwa, aż po więzienie. Na Słowacji opozycję tworzyły głównie struktury podziemnego Kościoła, grupy intelektualistów o orientacji liberalnej oraz komunistów wykluczonych z partii na czele z Alexandrem Dubčekiem.

Peter Jašek, tłumaczenie: Monika Kalinowska

1. Legitymacja członkowska Komunistycznej Partii Czechosłowacji. Fot. Archiwum ÚPN
2. Zaprzysiężenie Gustáva Husáka na urząd prezydenta Czechosłowacji, 1975 r. Fot. Archiwum ÚPN
3. Czołg sowiecki w Bratysławie, 1968 r. Fot. Ladislav Bielik/AKG Images

CZECHOSLOVAK SOCIALIST REPUBLIC

(Slovak Socialist Republic)

At the beginning of the 1970s Slovakia was still echoing with the Prague 'spring', so violently subdued by the Warsaw Pact armies on 21 August 1968. The ensuing occupation of Czechoslovakia was a period of repression against the mass protests. The ranks of the Communist Party of Czechoslovakia were also under fire, as tens of thousands of its members were expelled. The process of 'normalization' continued to gain momentum and was to last throughout the entire decade of the 1970s.

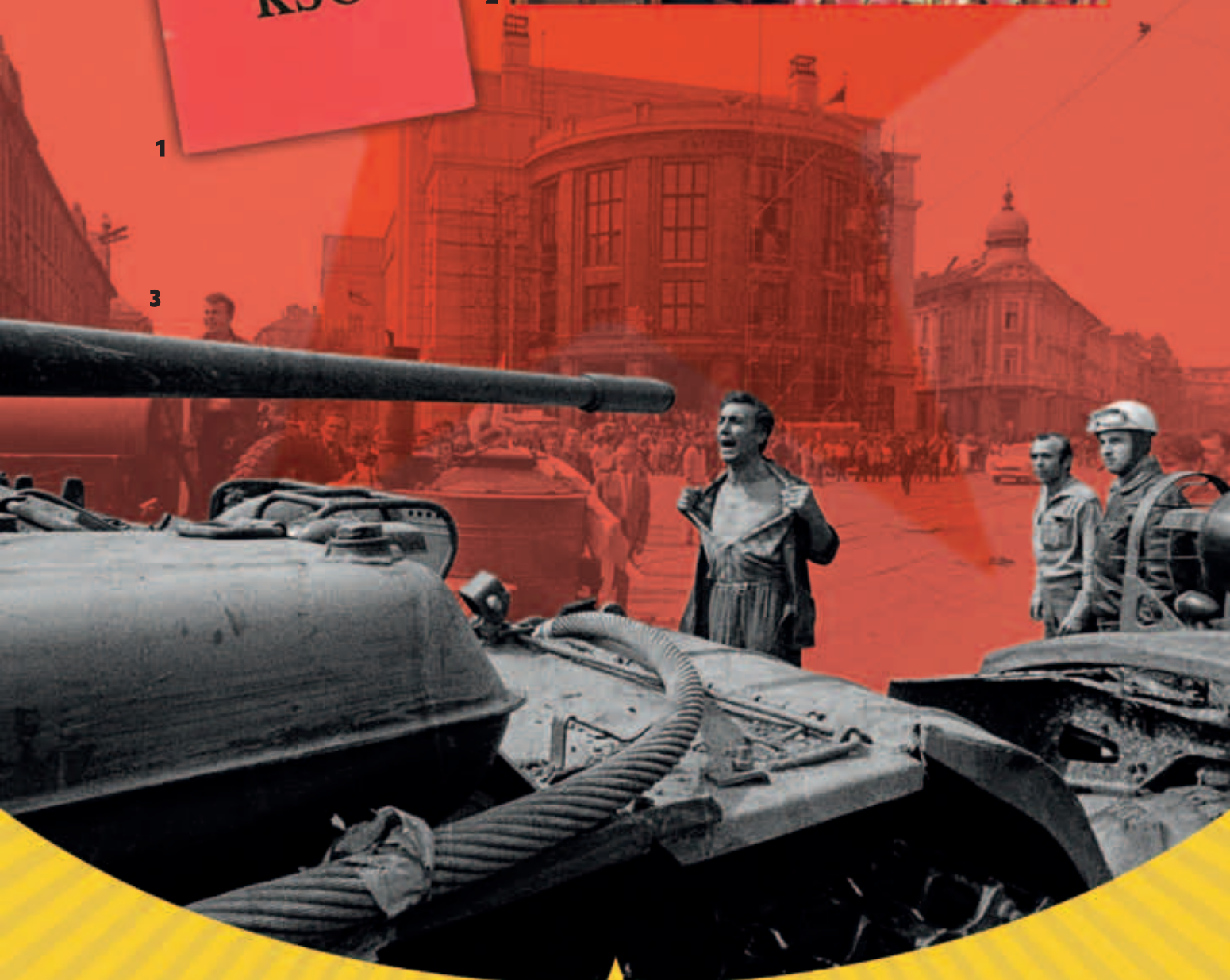
Those officials who gained power as a result of the country's occupation elevated to the very top of the party hierarchy. In December 1970, a document titled 'Conclusions from the deepening party and society crisis after the 13th Convention of the Communist Party of Czechoslovakia' was adopted, referring to the occupation as 'brotherly aid' and becoming an ideological canon of the 1970s.

During the period of 'normalization', existence of the so-called real socialism was declared. Relatively high standard of life, work, as well as welfare support were provided by the regime. All that was offered, however, in exchange for remaining apolitical, giving up one's involvement in public life and manifesting loyalty during elections and socialist celebrations. Politics became an exclusive domain of the party's hardliners, while regular citizens were expected to focus only on their private lives. Everyday life of the society was monotonous and grim. It seemed as the time of 'no history' for Slovakia. Still some problems occurred. In the mid 1970s the economy entered – due to lack of access to modern technologies – a period of stagnation. The dissidents were criticizing the conditions in which the society lived. The regime referred to them as 'internal enemies', and their views often earned them various punishments – from expulsion from work, tracing and harassment by the Security Service, to imprisonment. Slovakian opposition was consisted mainly of the structures of the underground Church, groups of liberal intellectuals and communists expelled from the party, headed by Alexander Dubček.

Peter Jašek

1. Communist Party of Czechoslovakia membership card. Photo: ÚPN Archive
2. Gustáv Husák sworn in as the President of Czechoslovakia, 1975. Photo: ÚPN Archive
3. Soviet tank in Bratislava, 1968. Photo: Ladislav Bielik/AKG Images

KOMUNIZM ★ LA BELLE ÉPOQUE ★ COMMUNISM

NIEMIECKA REPUBLIKA DEMOKRATYCZNA

Gdy w maju 1971 r. Erich Honecker obejmował przywództwo wschodnioniemieckiej partii komunistycznej, przed NRD zaczynały się otwierać nowe horyzonty. Realizowana przez kanclerza Republiki Federalnej Niemiec Willy'ego Brandta nowa polityka wschodnia doprowadziła do uregulowania stosunków z ZSRR i PRL. W 1972 r. doszło do historycznego przełomu: oba państwa niemieckie uznały nawzajem swoje prawo do istnienia. Na forum międzynarodowym Honecker prezentował się jako dojrzały przywódca, rozumiejący potrzebę kompromisu. Wewnątrz NRD pozostał jednak twardogłowym komunistą. Warto bowiem pamiętać, iż to Honecker w 1961 r. kierował operacją budowy muru berlińskiego, czyli izolacji Niemców z NRD od wolnego świata. W latach 70. ci – którzy wbrew woli władz komunistycznych chcieli opuścić NRD – często płacili za to więzieniem, a nawet śmiercią. Wciąż rosły wpływy policji politycznej Stasi i jej tajnych współpracowników.

Władze NRD nie zaprzestały jednak rywalizacji z RFN. Jednym z najważniejszych frontów tej walki pozostał sport. Międzynarodowe zawody, przekazy telewizyjne, relacje radiowe i telewizyjne dawały szansę, by sukces formowanych w komunistycznych Niemczech sportowców dotarł na Zachód. Sukcesy te były ogromne. Na igrzyskach olimpijskich w 1976 r. reprezentacja NRD zdobyła 95 medali, w tym 40 złotych, w klasyfikacji generalnej ustępując jedynie ZSRR. W porównaniu do wcześniejszych igrzysk dorobek medalowy wzrósł o ponad 30%, pozwalając wyprzedzić reprezentację Stanów Zjednoczonych. Biorąc pod uwagę potencjał ludnościowy – za jednym medalem stało mniej niż 200 tys. mieszkańców NRD, podczas gdy w ZSRR czy Stanach Zjednoczonych – ok. 2 mln. Po latach okazało się, iż sukcesy igrzyskowych sportowców w dużej mierze były nielegalnie wspomagane środkami farmakologicznymi.

Andrzej Zawistowski

1. Erich Honecker na trybunie w czasie VIII Zjazdu Socjalistycznej Partii Jedności (SED), 1971 r. Fot. NN/Bundesarchiv/CC-BY-SA/Wikimedia Commons
2. Parada wojskowa w Berlinie w 25. rocznicę powstania NRD, 1974 r. Fot. Joachim Spremberg/Bundesarchiv/CC-BY-SA/Wikimedia Commons
3. Budowa osiedla mieszkaniowego we Frankfurcie nad Odrą, 1979 r. Fot. Müller/Bundesarchiv/CC-BY-SA/Wikimedia Commons
4. Małżeństwo pływaków Kornelia Ender i Roland Matthes, 1976 r. Fot. Werner Schulze/Ullstein Bild

GERMAN DEMOCRATIC REPUBLIC

When Erich Honecker was assuming the leadership of the East German communist party in May 1971, the GDR was beginning to notice some new perspectives. The new Eastern policy promoted by the Chancellor of the German Federal Republic Willy Brandt had resulted in regulating the relations with the USSR and the People's Republic of Poland. A historic breakthrough took place in 1972: both German states mutually acknowledged their right to exist. Honecker presented himself, on the international forum, as a mature leader with a deep understanding of the need of compromise. Inside his country, however, he remained a hard-line communist. It is worth bearing in mind that it was Honecker who was in charge, in 1961, of the Berlin wall construction – an undertaking that isolated the Eastern Germans from the free world. In the 1970s those intending to escape – against the will of the communist authorities – were often paying the price of imprisonment or even death. The influence of the political police (Stasi) and its confidants was growing.

GDR authorities never ceased to compete with the German Federal Republic. Sport remained one of the crucial fronts of such a fight. International contests, broadcast on television and radio, offered a chance to inform the West, about the successes of athletes formed in the communist Germany. And their successes were enviable. During the Olympic Games in 1976, the GDR national team won 95 medals, with 40 of them being gold medals, and was a runner-up in the medal classification, behind the USSR. Compared to the previous Olympic Games, the number of medals won grew by over 30%, and allowed the Eastern German squad to beat the US team. Considering the demographic potential, one medal was won by less than 200,000 inhabitants of the GDR, compared to approximately 2 million in the USSR or USA. Many years later it turned out that the success of GDR's athletes could be largely contributed to illegal, pharmacological doping.

Andrzej Zawistowski

1. Erich Honecker during the 8th Convention of the Social Unity Party of Germany (SED), 1971. Photo: author unknown/Bundesarchiv/CC-BY-SA/Wikimedia Commons
2. Military parade in Berlin, celebrating the 25th anniversary of the GDR, 1974. Photo: Joachim Spremberg/Bundesarchiv/CC-BY-SA/Wikimedia Commons
3. Construction of a housing development in Frankfurt upon Oder, 1979. Photo: Müller/Bundesarchiv/CC-BY-SA/Wikimedia Commons
4. Married swimmer couple: Kornelia Ender and Roland Matthes, 1976. Photo: Werner Schulze/Ullstein Bild

KOMUNIZM ★ LA BELLE ÉPOQUE ★ COMMUNISM

POLSKA RZECZPOSPOLITA LUDOWA

Polska dekada lat 70. symbolicznie zaczęła się i skończyła w tym samym miejscu – na wybrzeżu Bałtyku. Tuż przed Bożym Narodzeniem 1970 r. władze zdecydowały się na podwyżkę cen żywności, co wywołało gwałtowne protesty społeczne. Na ulice wyszli przede wszystkim robotnicy Gdyni, Szczecina, Gdańska. Władza odpowiedziała z całą brutalnością: od kul milicji i wojska zginęło ponad 40 osób, do więzień trafiły tysiące Polaków. Społeczny ferment doprowadził jednak do zmian na najwyższych stanowiskach. Na czele Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej budzącego powszechną niechęć, Władysława Gomułka zastąpił Edward Gierek. Przystojny, elokwentny, wykształcony – jawił się jako symbol nowej epoki. Rzeczywiście – do polskiej historii lata 70. przeszły jako epoka Gierka, epoka najbardziej dostatniego życia w całej 45-letniej historii PRL. Gierek postanowił bowiem kupić społeczne poparcie za cenę radykalnej poprawy stopy życiowej. Polska brała zachodnie kredyty, rosły płace, ceny najważniejszych artykułów były zamrożone. „Cud na kredyt”, jak później nazwano ten okres, szybko się skończył i doszło do kompletnego załamania PRL-owskiej gospodarki. Próba podniesienia cen w czerwcu 1976 r. zakończyła się buntom społecznym. Represje, jakie dotknęły protestujących, przyczyniły się jednak do powstania Komitetu Obrony Robotników – silnej nielegalnej organizacji opozycyjnej. W kolejnych latach powstawały inne struktury opozycyjne – szczególną rolę zaczęły odgrywać Wolne Związki Zawodowe. To właśnie ludzie z nielegalnej opozycji stanęli latem 1980 r. na czele kolejnego buntu. Komunistyczne władze zostały złamane i zmuszone do ustępstw. Porozumienia ze strajkującymi w Szczecinie i Gdańsku dały początek historii Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”, który po niespełna dekadzie doprowadził do upadku komunizmu w Europie Wschodniej.

Andrzej Zawistowski

1. Konspiracyjna drukarnia Niezależnej Oficyny Wydawniczej NOWa, 1978–1979 r. Fot. Marcin Jabłoński/KARTA
2. Powitanie I sekretarza KC PZPR Edwarda Gierka na Zlocie Młodych Przewodników Pracy i Nauki, 1971 r. Fot. Zbigniew Matuszewski/PAP/CAF
3. „Zima stulecia” w Warszawie, 1979 r. Fot. Andrzej Rybczyński/PAP

PEOPLE'S REPUBLIC OF POLAND

The Polish decade of the 1970s symbolically commenced and concluded at the same place – on the country's Baltic coast. Just before Christmas 1970, the authorities decided to introduce an increase of food prices, sparking violent social protests. The workers of Gdynia, Szczecin and Gdańsk took to the streets. The party answered with all its brutal might: bullets fired by militia and army forces killed over 40 protesters, and thousands of Poles were locked behind bars. The social upheaval has led, however, to shifts among the top executives. The commonly disliked and disrespected Władysław Gomułka was replaced as the head of the Polish United Workers' Party by Edward Gierek. Being handsome, articulate, educated – he seemed to be heralding the onset of a new era. Indeed, the 1970s went down in the Polish history as the Gierek's decade, an era of the greatest affluence in the entire 45-year long history of the People's Republic of Poland. Gierek's plan was to win social support in exchange for a radical improvement of the living standard. Poland never knew when to stop taking out loans in the West. Wages were growing, and the prices of basic consumer goods were frozen. The 'miracle on credit', as this period was later referred to, quickly came to an end and was followed by a total collapse of the economy. An attempt to raise the prices made in June 1976 resulted in a social rebellion. But the repression the protesters suffered finally led to the establishment of the Workers' Defense Committee – a strong and illegal opposition organization. More opposition structures were created over the years, with the Free Trade Unions starting to play the most prominent role. It was illegal opposition activists who led another mutiny in the summer of 1980. The communist authorities were overpowered and forced to concede. Agreements signed with the participants of strikes in Szczecin and Gdańsk laid a foundation stone for the Independent Self-Governing Trade Union 'Solidarity', which succeeded in overthrowing the communist rule in Eastern Europe nearly a decade later.

Andrzej Zawistowski

1. Underground print shop of Independent Publishing House, (Niezależna Oficyna Wydawnicza – NOWa), 1978–1979. Photo: Zbigniew Matuszewski/PAP/CAF
2. Edward Gierek, the 1st Secretary of the Polish United Workers' Party, welcomed at a Convention of Young Labor and Learning Leaders, 1971. Photo: PAP/CAF
3. 'Winter of the century', Warsaw, 1979. Photo: Andrzej Rybczyński/PAP

1

2

3

SOCJALISTYCZNA REPUBLIKA RUMUNII

Entuzjazm, jaki udzielił się ludności Rumunii w 1968 r., kiedy to Nicolae Ceaușescu potępił interwencję wojsk Układu Warszawskiego w Czechosłowacji, długo miał utrzymywać się w pamięci ówczesnego pokolenia i odwrócić uwagę od planów, które komunistyczny przywódca snuł wobec własnego kraju. Tezy lipcowe 1971 r., ogłoszone przez nowego dyktatora przed Komitetem Wykonawczym Rumuńskiej Partii Komunistycznej, okazały się wstrząsem, którego siła nie miała wyłącznie charakteru powierzchownego. Stanowią zaczątek restalinizacji Rumunii, są wynikiem decyzji podjętych przez Ceaușescu w następstwie jego podróży do Chin i Korei Północnej, z których wrócił zauroczony orientalnymi satrapiami, modelem radykalnego komunizmu z jego spektakularnymi przedstawieniami i hołdowniczymi defiladami. Równocześnie z przygotowywanym przez najwyższego wodza zaostreniem kursu nastąpiło kształtowanie się bezprecedensowego kultu jednostki.

Drugim ważnym wydarzeniem w dekadzie lat 70. było trzęsienie ziemi, które nastąpiło 4 marca 1977 r. Stanowiło ono pretekst do wcielenia w życie wizji prowadzącej do systematycznego okaleczania przestrzeni miejskiej i stawiania gigantycznych budowli, takich jak Dom Ludu (rum. *Casa Poporului*). W następnym dziesięcioleciu pod lemiem buldożerów zniknęło kilka najpiękniejszych starych dzielnic Bukaresztu wraz z licznymi cerkiewami. Zastąpiły je robotnicze dzielnice o charakterze getta.

Lata 70. były dla komunistycznej Rumunii okresem impasu, kiedy wszystko ulegało powolnej degradacji, kiedy reguły gry podległy cynicznym zmianom. Stały się laboratorium, w którym wykluwały się rozmaite monstra zaludniające mroczne lata 80., lata agonii, katastrofy i całkowitego upadku.

Angelo Mitchievici, tłumaczenie: Radosław Biniarz

1. Nicolae Ceaușescu na polowaniu, 1967 r. Fot. NN/Narodowe Muzeum Historii Rumunii w Bukareszcie
2. Wizyta Nicolae Ceaușescu oraz jego żony Eleny w województwie Călărași, 1976 r. Fot. NN/Narodowe Muzeum Historii Rumunii w Bukareszcie
3. Bazar w Krajowie, 1979 r. Fot. NN/Narodowe Muzeum Historii Rumunii w Bukareszcie
4. Nadia Comăneci w czasie Międzynarodowych Mistrzostw Rumunii, 1979 r. Fot. NN/Narodowe Muzeum Historii Rumunii w Bukareszcie

SOCIALIST REPUBLIC OF ROMANIA

The enthusiasm that the Romanian population shared in 1968, when Nicolae Ceaușescu condemned the Warsaw Pact's intervention in Czechoslovakia was to remain in the memory of the then-contemporary generation for a long time, absorbing its attention and shifting it away from the plans the communist leader had in store for his own country. The theses of July 1971, first announced by the new dictator in his speech to the Executive Committee of the Romanian Communist Party, proved to be a shock whose magnitude was by far greater than only superficial. It commenced reintroduction of the Stalinist approach in Romania, and stemmed from decisions made by Ceaușescu as a result of the visits he had paid to China and North Korea. He returned from his travels enchanted by the oriental satraps, by the model of radical communism, with its spectacular shows and homage-paying parades. As the greatest leader was gearing up for tightening his reign, development of an unprecedented personality cult could be observed.

The other important event of the 1970s was a real earthquake that took place on 4 March 1977. It offered a pretext for implementing the vision leading to a systematic mutilation of urban space, and to construction of gigantic structures, such as the People's House (Romanian: *Casa Poporului*). The following decade saw several old districts of Bucharest along with their beautiful Orthodox churches disappear under the blades of bulldozers. They were replaced by ghetto-like worker's boroughs.

The 1970s were, for the communist Romania, a transition period, a period of a deadlock, in which slow degradation could be observed all around, when the rules of the game were cynically changed. It served as a laboratory in which ample monsters were hatched to staff the murky 1980s – a decade of agony, catastrophe and absolute fall.

Angelo Mitchievici

1. Nicolae Ceaușescu hunting, 1967. Photo: author unknown/The National History Museum of Romania in Bucharest
2. Nicolae Ceaușescu and his wife Elena visiting Călărași County, 1976. Photo: author unknown/The National History Museum of Romania in Bucharest
3. Marketplace in Craiova, 1979. Photo: author unknown/The National History Museum of Romania in Bucharest
4. Nadia Comăneci during the International Romanian Championships, 1979. Photo: author unknown/The National History Museum of Romania in Bucharest

KOMUNIZM ★ LA BELLE ÉPOQUE ★ COMMUNISM

1

2

3

4

WĘGIERSKA REPUBLIKA LUDOWA

Węgrzy nie zaznali takiego spokoju

od pierwszego dziesięciolecia XX w. Nie było wojen, rewolucji ani nawet większych zawirowań w gospodarce i sytuacji finansowej społeczeństwa. Lata 70. to najlepsza dekada również dla Jánosa Kádára: był on dostatecznie daleko od lęków związanych z powstaniem 1956 r., a jednak jeszcze przed pojawieniem się wyzwań kolejnego dziesięciolecia, na które on już nie potrafił dać właściwych odpowiedzi. Choć oznaki kryzysu gospodarczego, politycznego i demograficznego były zauważalne, jednak sam kryzys na razie udawało się ukryć.

W wyniku ugodowej polityki Kádára wobec społeczeństwa dekadę charakteryzowała też stabilizacja polityczna. Istniała możliwość zadeklarowania apolityczności, wstąpienie do partii nie było już kwestią życia lub śmierci czy też warunkiem codziennej egzystencji. Utrwalony system komunistyczny zapewnił pełne zatrudnienie, a także szansę wycofania się w sferę życia prywatnego, w karierę zawodową lub nawet za granicę. Ta dekada otworzyła niedostępne dotychczas dla całych pokoleń możliwości wzbogacania się i zapewniła bezpieczeństwo zdobytym dobrom, którym nie groziła już żadna ingerencja centralna. Pojawiły się też ograniczane dotychczas udogodnienia – na przykład możliwość podróżowania za granicę.

Jednym z najbardziej charakterystycznych elementów codzienności lat 70. jest stała opozycja pozorów i rzeczywistości. Złudzeniem było pogodzenie się społeczeństwa z zasadami rządzącymi w systemie komunistycznym, które w jednym z raportów na temat nastrojów społecznych określono mianem „pozytywnego pogodzenia się z realiami”. Największą i najważniejszą iluzją była niepodważalność systemu – czas się zatrzymał we względny spokoju i dobrobycie, ale bez żadnych perspektyw na zmianę.

János Tischler, Gáspár Keresztes

1. Ślub wiejski, lata 70. Fot. NN/fortepan.hu
2. Bistro Dupla, 1978 r. Fot. NN/Biblioteka Stołeczna im. Ervina Szabó, Budapeszt
3. János Kádár (z papierosem w ustach) na pokazie bielizny damskiej, 1984 r. Fot. Manek Attila/MTI

PEOPLE'S REPUBLIC OF HUNGARY

Hungarians did not experience such

a serene period since the first decade of the 20th century. There were no wars, revolutions, or even any serious economic maelstroms threatening the society's financial standing. The 1970s were the best decade for János Kádár as well: he was well over the fears associated with the uprising of 1956, yet still before the challenges of the subsequent decade – challenges he was no longer capable of facing with the right answers. Although the signs of an economic, political and demographic crisis could be already noticed, the depression itself was so far disguisable.

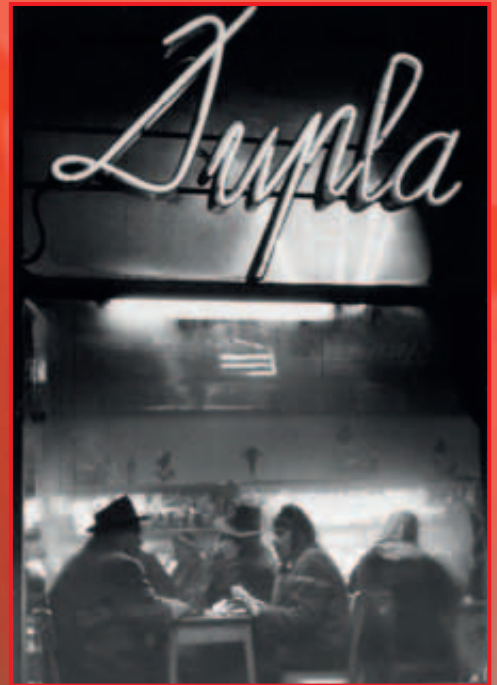
Kádár's conciliatory approach towards the society has resulted in the decade being considered a time of political stability. Citizens could openly declare their apolitical attitudes, and joining the party ranks was no longer an issue of life and death, or a prerequisite of everyday existence. The well-established communist system offered full employment, and a chance to retreat into the private life, focus on a professional career or even leave abroad. The decade of the 1970s offered a chance of enrichment – an option that had not been available to many generations before – and guaranteed security of the wealth amassed, as it was no longer threatened by any central-level intervention. Many other facilitations, previously unheard of, were offered as well, such as ability to travel abroad.

The permanent opposition between perceptions and reality was one of the characteristic features of the everyday life in the 1970s. The society's acceptance of the rules governing the communist system was just an illusion, although one of the reports concerned with the social mood referred to the phenomenon as 'positive acceptance of the reality'. The uncontested character of the system was the greatest illusion of all – the time was standing still, offering relative peace and well-being, but at the same time offering no prospects for change at all.

János Tischler, Gáspár Keresztes

1. Village wedding, the 1970s. Photo: author unknown/fortepan.hu
2. Dupla Bistro, 1978. Photo: author unknown/Ervin Szabó Capital City Library, Budapest
3. János Kádár (smoking) at a lingerie show, 1984. Photo: Manek Attila/MTI

KOMUNIZM ★ LA BELLE ÉPOQUE ★ COMMUNISM

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
Wystawa	7
1. Partia prowadzi	
Celebra partyjno-rządowa	8
Komunistyczne święta	10
Codzienna propaganda	12
2. W pracy i w szkole	
Praca i propaganda	14
Realne warunki pracy	16
Wieś	18
Szkoła	20
3. Dzień powszedni, dzień świąteczny	
Mieszkanie	22
Handel	24
Uroczystości	26
Czas wolny w rodzinie	28
4. Czas na relaks	
Kultura oficjalna	30
Kluby	32
Nieoficjalne życie artystyczne	34
Turystyka	36
5. Codzienność ukryta	
Życie religijne	38
Opozycja polityczna	40
Aparat represji	42
Subkultura	44
Państwa bloku wschodniego	47
Bułgarska Republika Ludowa	48
Czechosłowacka Republika Socjalistyczna	50
Niemiecka Republika Demokratyczna	54
Polska Rzeczpospolita Ludowa	56
Socjalistyczna Republika Rumunii	58
Węgierska Republika Ludowa	60

TABLE OF CONTENTS

Introduction	5
Exhibition	7
1. The Party leads	
Party and government celebrations	8
Communist holidays	10
Everyday propaganda	12
2. At work and at school	
Work and propaganda	14
Real working conditions	16
The countryside	18
School	20
3. Working day, holiday	
Housing	22
Commerce	24
Celebrations	26
Free time in the family	28
4. Time to relax	
Official culture	30
Clubs	32
Unofficial artistic life	34
Tourism	36
5. Hidden everyday life	
Religious life	38
Political opposition	40
Apparatus of repression	42
Subcultures	44
Countries of the Soviet Bloc	47
People's Republic of Bulgaria	48
Czechoslovak Socialist Republic	50
German Democratic Republic	54
People's Republic of Poland	56
Socialist Republic of Romania	58
People's Republic of Hungary	60

PARTNERZY
PARTNERS

